

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΠΑΥΛΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΑΜ: 3214

**ΘΕΜΑ: Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΕΝΟΣ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΗΒΗ-ΑΓΓΕΛΙΚΗ
ΜΑΥΡΟΜΟΥΣΤΑΚΟΥ**

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Μαυρομούστακου, που μου έδωσε την ευκαιρία να εκπονήσω αυτή την εργασία σε ένα αντικείμενο με το οποίο πάντοτε ήθελα να ασχοληθώ.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές μου για τις γνώσεις που μου προσέφεραν όλα αυτά τα χρόνια, και κατά κάποιο τρόπο συνέβαλαν και αυτοί, στην ολοκλήρωση της εργασίας.

Όμως, πιο πολύ θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για τη στήριξη που μου παρείχαν όλα αυτά τα χρόνια, και για το γεγονός ότι εξακολουθούν να με στηρίζουν για να συνεχίσω τις σπουδές μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Θεωρητική προσέγγιση.....	7
1.1 Οι όροι «Σύνταγμα» και «Συνταγματικό Δικαστήριο» Οι όροι «Σύνταγμα»....	7
1.2 Τα κράτη με Συνταγματικό Δικαστήριο.....	9
1.2.1 Η περίπτωση του ελληνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου της στρατιωτικής δικτατορίας.....	9
1.2.2. Η περίπτωση της Γαλλίας.....	9
1.2.3 Η περίπτωση της Γερμανίας.....	11
1.2.4 Η περίπτωση της Ισπανίας.....	12
1.2.5 Η περίπτωση των ΗΠΑ.....	13
1.2.6 Άλλα κράτη με Συνταγματικό Δικαστήριο.....	144
1.2.7 Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων στην Ελλάδα....	15
2.1 Ο έλεγχος του Προέδρου της Δημοκρατίας.....	15
2.2 Δικαστικός Έλεγχος.....	166
2.3 Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Προτάσεις κομμάτων και απόψεις της επιστημονικής κοινότητας.....	21
3.1 Προτάσεις κομμάτων για την ίδρυση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου.....	21
3.2 Η κριτική του ΠΑΣΟΚ.....	244
3.3 Η επιχειρηματολογία υπέρ της ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου.....	26
3.4 Η επιχειρηματολογία κατά της ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ:Το Συνταγματικό Δικαστήριο και το ελληνικό σύστημα δικαιοσύνης.....	32
4.1 Δεδομένα	32
4.2 Συνέπειες	35
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	412

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί ένας έντονος προβληματισμός και μία ατέρμονη συζήτηση για τη δημιουργία ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα. Όχι μόνο οι δικηγόροι και οι δικαστές, αλλά και οι επιστήμονες από διάφορους κλάδους, επιλαμβάνονται της ευθύνης να τοποθετηθούν για το αν ένα Συνταγματικό Δικαστήριο είναι απαραίτητο στην περίπτωση της Ελλάδας. Το Συνταγματικό Δικαστήριο είναι επιφορτισμένο με τη δυνατότητα και την αρμοδιότητα να ελέγχει την εφαρμογή των άρθρων του ισχύοντος Συντάγματος είτε αυτοτελώς είτε σχετικά με κάποια συγκεκριμένα νομοθετήματα ή ακόμη και με ενέργειες της εκτελεστικής εξουσίας (Πικραμένος, 2006). Η λειτουργική του σημασία εδράζεται στον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, εφόσον ο έλεγχος της συνταγματικής συμμόρφωσης της κάθε διοικητικής πράξης των οργάνων της πολιτείας, είναι ένα θέμα εξέχουσας σημασίας.

Στο Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη σύσταση και τη λειτουργία ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου, χωρίς όμως να απαγορεύει μία τέτοια ενέργεια. Η βασική θέση και στάση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου είναι ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, δηλαδή η κρίση για το αν ένας νόμος συμμορφώνεται με το Σύνταγμα ή αντιτίθεται σε αυτό. Η φυσική απόρροια του ελέγχου της συνταγματικότητας ενός νόμου είναι η κήρυξή του ως άκυρου. (Παυλόπουλος, 2010). Ο έλεγχος αυτής της μορφής για την συνταγματικότητα των νόμων πραγματοποιείται από ένα Δικαστήριο και ονομάζεται συγκεντρωτικός, εν αντιθέσει με τον διάχυτο έλεγχο που γίνεται από όλα τα Δικαστήρια. Έτσι, το Συνταγματικό Δικαστήριο, ελέγχει με αυτόν τον τρόπο αν η νομοθετική εξουσία τηρεί το σύνταγμα και εγγυάται τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών. Το σύστημα του διάχυτου ελέγχου, είναι το ισχύον ,στη χώρα μας τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία θα τεθεί η προβληματική της ίδρυσης ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα. Ουσιαστικά όμως για να υπάρξει πιθανότητα θέσπισης του, θα πρέπει πρωτίστως να παρατεθούν οι αρμοδιότητες με τις οποίες θα είναι επιφορτισμένο, αλλά και που θα ανήκουν αυτές οι αρμοδιότητες

τη δεδομένη χρονική στιγμή που δεν υπάρχει τέτοιος θεσμός στο ελληνικό κράτος. Επίσης, σκοπός της πτυχιακής αυτής εργασίας, είναι να παρουσιαστούν εκτενώς τόσο οι προοπτικές θέσπισής του, όσο και οι συνέπειες που θα έχει γενικότερα στην δικαστική λειτουργία και στο δικαστικό σύστημα της χώρας, το οποίο λειτουργεί διαφορετικά εδώ και δεκαετίες. Επιπλέον, θα εξεταστεί η λειτουργία του συγκεκριμένου θεσμού στις χώρες όπου έχει υλοποιηθεί και ο τρόπος με τον οποίο προχωρά στην λήψη των αποφάσεων του, σε σύγκριση πάντοτε με το πώς θα μπορούσε κάτι αντίστοιχο να πραγματοποιηθεί στην ελληνική περίπτωση.

Έτσι, στο πρώτο κεφάλαιο, θα αναλυθούν τα στοιχεία που υπάρχουν για τις χώρες όπου το Συνταγματικό Δικαστήριο έχει καθιερωθεί ως θεσμός και έχει καταστεί πλέον παράδοση του δικαστικού τους συστήματος. Για να γίνει ακόμα πιο αντιληπτή η επιρροή του Συνταγματικού Δικαστηρίου στις χώρες αυτές, πρόκειται να παρατεθούν σημαντικές αποφάσεις που ελήφθησαν εκεί και οδήγησαν στην εκ θεμελίων αλλαγή ή ακόμα και στην ακύρωση νόμων που είχαν προηγουμένως ψηφιστεί και λάβει έγκριση των εκάστοτε κοινοβουλίων.

Στη συνέχεια στο δεύτερο κεφάλαιο, θα γίνει αναφορά στο σύστημα που ισχύει στην χώρα μας σήμερα, σχετικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, δεδομένου ότι ο θεσμός του Συνταγματικού Δικαστηρίου δεν υφίσταται για να επιτελέσει τον συγκεκριμένο σκοπό. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα σύνθετο ζήτημα, με πολλές διαφορετικές «διακλαδώσεις», αφού οι νόμοι δεν ελέγχονται από ένα συγκεκριμένο σώμα, αλλά από πολλά διαφορετικά όργανα, προκαλώντας αρκετές φορές σύγχυση.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα παρουσιαστούν οι πιθανές προοπτικές ίδρυσης ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση τόσο στις προτάσεις που έχουν γίνει κατά καιρούς μέσα στη Βουλή από διάφορα πολιτικά κόμματα για τον σκοπό αυτό, όσο και στις αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιηθούν γενικότερα στο δικαστικό σύστημα της χώρας, στον τρόπο που έχει δομηθεί και στη λειτουργία του, ώστε να μπορέσει να επιτελέσει καλύτερα τη λειτουργία του, αλλά και να κάνει πιο πιθανή την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου στο μέλλον.

Στη συνέχεια στο επόμενο κεφάλαιο, θα παρουσιαστούν οι αλλαγές που θα φέρει μία πιθανή ίδρυση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα και το κατά πόσο θα

λειτουργήσει ευεργετικά η όχι μία τέτοια εξέλιξη στο πεδίο του δικαστικού συστήματος. Επιπρόσθετα, στο κεφάλαιο αυτό θα φιλοξενηθούν οι απόψεις της επιστημονικής κοινότητας που αφορούν το συγκεκριμένο ζήτημα.

Τέλος, θα επιχειρηθεί μία κριτική επισκόπηση των δεδομένων και θα γίνει μία προσπάθεια, βασισμένη στη βιβλιογραφία, να παρουσιαστεί το κατά πόσον είναι δυνατό και ορθό να εγκαθιδρυθεί ένας τέτοιος θεσμός στην Ελλάδα σήμερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Θεωρητική προσέγγιση

1.1 Οι όροι «Σύνταγμα» και «Συνταγματικό Δικαστήριο»

Αρχικά, προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητό το θέμα που μελετάται στη συγκεκριμένη εργασία, πρέπει να γίνει εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων «Σύνταγμα» και «Συνταγματικό Δικαστήριο». Το Σύνταγμα, λοιπόν, είναι ο θεμελιώδης νόμος πάνω στον οποίο εδράζεται η διαμόρφωση ολόκληρης της νομοθεσίας μίας χώρας, δηλαδή ο καταστατικός της χάρτης που έχει ως κύριο θέμα του τα δικαιώματα, αλλά και τις υποχρεώσεις του πολίτη, την οργάνωση του κράτους και τους βασικούς κανόνες λειτουργίας του κράτους και των θεσμών που το αποτελούν. (Παπαδημητρίου, 2009)

Πρόκειται, επομένως, για το κείμενο εκείνο που ορίζει όλες τις πτυχές της κοινωνικής, πολιτικής ακόμα και της οικονομικής ζωής μιας χώρας. Επιπλέον, το Σύνταγμα δύναται να εκπονηθεί και να εγκριθεί από τη συντακτική συνέλευση και είναι το σύνολο των νόμων ή άλλων διατάξεων που με το πέρασμα του χρόνου έχουν αναχθεί σε θεμελιώδεις διατάξεις. Σε περίπτωση ωστόσο, που ορισμένα άρθρα του θεωρηθεί ότι είναι αναχρονιστικά ή ότι δεν ανταποκρίνονται πλέον στις συνθήκες της κοινωνίας, το ίδιο το Σύνταγμα προβλέπει τον τρόπο με τον οποίο αυτά μπορούν να αλλάξουν, η διαδικασία αυτή ονομάζεται Συνταγματική Αναθεώρηση. Στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή ισχύει το Σύνταγμα που θεσπίστηκε το 1975, με βάση την τελευταία αναθεωρητική διαδικασία του 2008.

Σε έναν άλλο άξονα, Συνταγματικό Δικαστήριο ονομάζεται το δικαστήριο εκείνο, το οποίο αναλαμβάνει τον έλεγχο της εφαρμογής των άρθρων του ισχύοντος Συντάγματος με δύο τρόπους: είτε αυτοτελώς είτε σε σχέση με συγκεκριμένα νομοθετήματα ή ακόμη και με πράξεις της εκτελεστικής εξουσίας. Ο λειτουργικός ρόλος του Συνταγματικού δικαστηρίου είναι ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, καθώς επίσης και ο έλεγχος της συνταγματικής συμμόρφωσης της κάθε

διοικητικής ενέργειας από τα όργανα της πολιτείας .(Μενουδάκος,2008). Πρέπει να σημειωθεί ότι, στο Σύνταγμα της Ελλάδας δε προβλέπεται η ύπαρξη και η λειτουργία του Συνταγματικού Δικαστηρίου, χωρίς ωστόσο να καταγράφεται σε κάποιο άρθρο ή διάταξη του ότι δεν μπορεί να ιδρυθεί στη χώρα.

Το πιο βασικό έργο ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου είναι ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Πιο συγκεκριμένα, η αντίληψη που προκύπτει για το αν ένας νόμος συμμορφώνεται ως προς τις διατάξεις του Συντάγματος ή αν τις παραβιάζει. Σε περίπτωση που κάποιος νόμος, που έχει ήδη τεθεί σε ισχύ, ελεγχθεί για την συνταγματικότητά του και αποφασιστεί ότι την παραβιάζει και δεν εναρμονίζεται με τις προβλέψεις του Συντάγματος, τότε κηρύσσεται ως μη ισχύων και ακυρώνεται η εφαρμογή του από τα δικαστικά όργανα. Αν, από την άλλη πλευρά, ο νόμος κριθεί ως αντισυνταγματικός, πριν προλάβει να τεθεί σε ισχύ, τότε ακυρώνεται αυτόματα, χωρίς να θεσπιστεί ως νόμος του κράτους. Έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων αυτής της μορφής γίνεται από ένα δικαστήριο και ονομάζεται συγκεντρωτικός εν αντιθέσει με τον ελεύθερο έλεγχο, ο οποίος πραγματοποιείται από όλα τα δικαστήρια ανεξαρτήτως (Σακελλαροπούλου, 2007). Το Συνταγματικό Δικαστήριο ελέγχει αν η νομοθετική εξουσία συμμορφώνεται προς το Σύνταγμα και προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Σε κάποιες χώρες, το Συνταγματικό Δικαστήριο έχει την αποκλειστική ευθύνη να ελέγχει τις ενέργειες ή ακόμη και τις διάφορες παραλείψεις των πολιτειακών οργάνων. Αυτές οι περιπτώσεις ενδέχεται να είναι η διάλυση της Βουλής από τον ανώτατο πολιτειακό άρχοντα που είναι ο Βασιλιάς ή ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ανάλογα με το τι ορίζει το Σύνταγμα της κάθε χώρας. Υψίστης σημασίας είναι και η προστασία της κοινοβουλευτικής μειοψηφίας, δηλαδή των κομμάτων που αποτελούν την αντιπολίτευση, από ενέργειες της πλειοψηφίας του Κοινοβουλίου, που ενδεχομένως μπορεί να τις απειλήσουν με τον οποιοδήποτε τρόπο. (Κουτνατζής, 2015)

Έτσι το Συνταγματικό Δικαστήριο θα είναι σε θέση να ελέγξει αν τίθενται σε ισχύ οι διατάξεις του Συντάγματος. Με την ανάθεση αυτών των αρμοδιοτήτων στο Συνταγματικό Δικαστήριο, εξασφαλίζεται η τήρηση του Συντάγματος από όλα τα πολιτειακά όργανα, ενώ ταυτόχρονα απλοποιείται και ο έλεγχός τους. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να αποφευχθούν οι συνταγματικές και πολιτειακές κρίσεις, οι οποίες μπορεί να καταλήξουν σε σύγχυση και αναστάτωση, σε περίπτωση που αυτές

υπόκεινται στην αρμοδιότητα διαφόρων οργάνων, όπως γίνεται στην ελληνική περίπτωση. Η ύπαρξη ενός ανεξάρτητου οργάνου, που να έχει την οριστική απόφαση για το αν μια πολιτειακή πράξη συμφωνεί ή όχι με το Σύνταγμα της χώρας, αποτρέπει ένα τέτοιο ενδεχόμενο. (Παυλόπουλος, 2010).

Από την άλλη, πάντοτε παραμονεύει ο κίνδυνος της υπέρμετρης ανάμειξης της δικαστικής εξουσίας στα ζητήματα της εκτελεστικής ή της νομοθετικής, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο αλλά και σε σύγχυση τη διάκριση των λειτουργιών. Υπάρχει ακόμα ο κίνδυνος, η πολιτική εξουσία τελικά να καταφέρει να επιβληθεί στη δικαστική, επιβάλλοντας έναν επιπλέον τρόπο για την πραγματοποίηση των βλέψεών της.

1.2 Τα κράτη με Συνταγματικό Δικαστήριο

1.2.1 Η περίπτωση του ελληνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου της στρατιωτικής δικτατορίας

Όπως αναφέρθηκε ήδη, δεν διαθέτουν όλες οι χώρες Συνταγματικό Δικαστήριο. Η Ελλάδα ανήκει σε αυτές που δεν διαθέτουν Συνταγματικό Δικαστήριο. Στην ελληνική όμως περίπτωση, ο θεσμός αυτός έχει τεθεί σε ισχύ. Συγκεκριμένα, Συνταγματικό Δικαστήριο συστήθηκε για πρώτη φορά στην ελληνική ιστορία, κατά τη διάρκεια της Στρατιωτικής Δικτατορίας του 1967 -1974 στις 19 Σεπτεμβρίου του 1973, με βάση το νόμο 803/1970. Ωστόσο καταργήθηκε μέσα σε δύο μόλις μήνες από την έναρξη της λειτουργίας του και συγκεκριμένα στις 26 Νοεμβρίου 1973, μετά την ανατροπή του Γεώργιου Παπαδόπουλου εξαιτίας ενός νέου πραξικοπήματος του Δημήτριου Ιωαννίδη.¹ Ο θεσμός αυτός δεν ξαναεμφανίστηκε στη χώρα από τότε.

1.2.2 Η περίπτωση της Γαλλίας

¹ Ρούκκος, Χ. (2015, Δεκέμβριος 12). Θα μπορούσε ένα Συνταγματικό δικαστήριο να οδηγήσει σε καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης και έλεγχο της κοινοβουλευτικής εξουσίας; *FRAPRESS.GR*. από :<<https://frapress.gr/2015/12/sintagmatiko-dikastirio-stin-ellada-iper-kata/>> [Ανακτήθηκε 14 Μαΐου 2019]

Στη Γαλλία τον ενεργό ρόλο του Συνταγματικού Δικαστηρίου έχει ένα σώμα που ονομάζεται Συνταγματικό Συμβούλιο (Conseil Constitutionnel), το οποίο ασχολείται κατά κύριο λόγο με τον προληπτικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Στη Γαλλία ο έλεγχος της συνταγματικότητας συντελείται, αφότου εξαντληθεί ο προληπτικός έλεγχος που γίνεται μέχρι να δημοσιευθεί ο νόμος και να τεθεί σε ισχύ. Από τη στιγμή που ο νόμος ξεκινήσει να ισχύει δεν υπάρχει δυνατότητα αμφισβήτησης του, σχετικά με την αντισυνταγματικότητα του στα δικαστήρια, και θεωρείται πλέον κοινά αποδεκτός και εφαρμόσιμος σε κάθε περίπτωση. Ακόμη δηλαδή, και αν κριθεί από ένα δικαστή ότι ένας νόμος έρχεται σε αντίθεση με το γαλλικό σύστημα, δεν μπορεί να κάνει τίποτα για να ακυρωθεί, από τη στιγμή που έχει τεθεί σε ισχύ.²

Το πρώτο Συνταγματικό Συμβούλιο της Γαλλίας δημιουργήθηκε με το Σύνταγμα του 1958. Ως κύριος ρόλος του αναγραφόταν η δυνατότητά του να διερευνά την συνταγματικότητα των νόμων, έπειτα από σχετική ερώτηση, και φυσικά πριν ο νόμος εκδοθεί και δημοσιευτεί από τις αρμόδιες αρχές, όπως ορίζει το άρθρο 61 του γαλλικού Συντάγματος. Η παρέμβαση του δεν είναι υποχρεωτική και γίνεται μόνο για τους οργανικούς νόμους. Επιπλέον, δικαίωμα κατάθεσης ερωτήσεων για διερεύνηση συνταγματικότητας κάποιου νόμου μπορεί να τεθεί μόνο από τα αρμόδια όργανα, που καθορίζονται από το Σύνταγμα. Στην προκειμένη περίπτωση αυτά είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο Πρωθυπουργός κλπ. (Χρυσόγονος, 2006, σελ.68)

Στη σχετική διάταξη ορίζεται, επίσης, ότι ο έλεγχος που διενεργείται αφορά συγκεκριμένες διατάξεις μόνο και όχι το σύνολο τους. Είναι όμως αφηρημένος, δηλαδή διεξάγεται γενικά και όχι στο πλαίσιο διερεύνησης κάποιας συγκεκριμένης υπόθεσης. Η απόφαση, που θα λάβει τελικά είναι δεσμευτική για τη νομοθετική εξουσία, η οποία οφείλει να την λάβει υπόψη της και να πράξει ανάλογα είτε καταργώντας τον προβληματικό νόμο είτε κάνοντας τις αναγκαίες αλλαγές ώστε να συμβαδίζει με τα προβλεπόμενα του Συντάγματος.

Το παράδειγμα της Γαλλίας, αποτελεί παράδειγμα συγκεντρωτικού δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας αφού κανένα άλλο όργανο εκτός από

² Le Conseil constitutionnel. (n.d.). από : https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-conseil-constitutionnel?fbclid=IwAR0DGFaqBHO5Lkt29UvWxEIMfCNCF_MKgV-gg86zbonIQMd8Z2jvUNF9fmk [Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2019]

το Συνταγματικό Δικαστήριο δεν μπορεί να αποφανθεί για τον έλεγχο της συνταγματικότητας. Στα πλεονεκτήματα του συγκεκριμένου συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων συγκαταλέγεται η ασφάλεια δικαίου, αφού διασφαλίζεται ότι ο νόμος δεν θα τεθεί υπό αμφισβήτηση έπειτα από την απόφαση εφαρμογής του.³

1.2.3 Η περίπτωση της Γερμανίας

Στη Γερμανία, το αντίστοιχο όργανο, ονομάζεται Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (Bundesverfassungsgericht) και διαθέτει μεγάλο φάσμα αρμοδιοτήτων που αφορούν τόσο τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων όσο και τον έλεγχο των πολιτειακών οργάνων. Η τελευταία αυτή αρμοδιότητα του κρίνεται απαραίτητη για ένα κράτος όπως είναι η Γερμανία, η οποία αποτελείται από ομόσπονδα κρατίδια.

Για την ανάδειξη μελών του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου απαιτείται η επιλογή κάποιου ατόμου με αυξημένη πλειοψηφία, των 2/3 του συνολικού αριθμού των μελών των κοινοβουλευτικών σωμάτων. Αναφορικά με το γερμανικό Σύνταγμα, ο έλεγχος συνταγματικότητας αποτελείται από δύο στάδια. Το πρώτο στάδιο, είναι ο προκαταρκτικός έλεγχος που γίνεται από όλους τους δικαστές, οι οποίοι έχουν υποχρέωση να εξετάζουν τη συνταγματικότητα των κανόνων που εφαρμόζουν. Εάν κρίνουν ότι τίθεται θέμα αντισυνταγματικότητας, είναι υποχρεωμένοι να αναστείλουν τη διαδικασία και να παραπεμφθεί το ζήτημα προς εξέταση στο Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, το οποίο και θα αποφανθεί οριστικά για τον συγκεκριμένο νόμο, κρίνοντας αν αυτός θα συνεχίσει να υφίσταται, θα καταργηθεί ή θα τροποποιηθεί.⁴

³ Le Conseil constitutionnel. (n.d.). από: https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-conseil-constitutionnel?fbclid=IwAR0DGFaqBHO5Lkt29UvWxEIMfCNCf_MKqV-gg86zbon1QMd8Z2jvUNF9fmk [Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2019]

⁴ Μούκας Γ. Γερμανικό Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, σε: http://www.academia.edu/6468018/%CE%93%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%9F%CE%BC%CE%BF%CF%83%CF%80%CE%BF%CE%BD%CE%B4%CE%B9%CE%B1

Ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων είναι αρμοδιότητα του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου όπως ορίζει το Σύνταγμα και όχι των κοινών δικαστηρίων, τα οποία έχουν υποχρέωση να υπακούν στο νομό, ανεξάρτητα από το αν θεωρούν ότι αυτός είναι ορθός ή όχι. Επίσης, σε αντίθεση με τη γαλλική περίπτωση, στη Γερμανία προβλέπεται ότι ο οποιοσδήποτε μπορεί να προσφύγει στο Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο με σκοπό την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Με την πρόβλεψη της συγκεκριμένης διαδικασίας διασφαλίζεται η υπεροχή του Συντάγματος και ενισχύεται η ασφάλεια του δικαίου.⁵

1.2.4 Η περίπτωση της Ισπανίας

Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Ισπανίας είναι το ανώτατο δικαστικό σώμα με εξουσία να καθορίζει τη συνταγματικότητα των νόμων και των ψηφισμάτων της Ισπανικής κυβέρνησης. Πρόκειται για τον ανώτατο ερμηνευτή του Συντάγματος, ενώ ασχολείται κυρίως με τη συνταγματικότητα νόμων, πράξεων και κανονισμών που τίθενται από το εθνικό κοινοβούλιο της Ισπανίας ή από τα περιφερειακά κοινοβούλια. Αποτελείται από δώδεκα πταισματοδίκες που η υπηρεσία τους είναι εννεαετής. Τέσσερις από αυτούς διορίζονται μετά από εισήγηση της Γερουσίας, άλλοι τόσοι από το κογκρέσο των αντιπροσώπων, δύο από το Γενικό Συμβούλιο των Δικαστηρίων και δύο από το εκτελεστικό σώμα της Κυβέρνησης. Μεταξύ αυτών εκλέγεται ένας πρόεδρος που επιτελεί τριετή θητεία, ενώ λαμβάνει βοήθεια από έναν αντιπρόεδρο που προέρχεται από το παραπάνω σώμα ομοίως. Ακόμα υπάρχει ένας γενικός γραμματέας ο οποίος επιβλέπει το προσωπικό του Δικαστηρίου. Με το ισπανικό δημοκρατικό Σύνταγμα του 1931 ιδρύθηκε το δικαστήριο συνταγματικών εγγυήσεων, το οποίο είναι αρμόδιο να αποφασίζει για την αξία των νόμων και να αίρει τις συγκρούσεις επί της νομοθετικής αρμοδιότητας και της έκτασης εξουσίας μεταξύ Δημοκρατίας και περιφερειών. Με το άρθρο 100 του Συντάγματος, όποιο δικαστήριο εφαρμόζει νόμο και κρίνει ότι ο εν λόγω νόμος είναι αντίθετος προς το Σύνταγμα μπορεί να διακόψει τη διαδικασία και να απευθυνθεί στο δικαστήριο συνταγματικών εγγυήσεων για να ζητήσει τη γνώμη του.⁶

⁵ Ibid.

⁶ Tribunal Constitucional de España. (n.d.). από: <https://translate.google.com/translate?hl=el&sl=es&u=https://www.tribunalconstitucional.es/&prev=search> [Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2019]

Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Ισπανίας έχει σπουδαίο και ενεργό ρόλο στα τεκταινόμενα της χώρας, ενώ οι αποφάσεις του αποτελούν τομές στο δικαστικό σύστημα της χώρας και όχι μόνο. Η σπουδαιότητα του, γίνεται φανερή και από το πιο πρόσφατο παράδειγμα της ακύρωσης του δημοψηφίσματος της Καταλονίας, που στόχο είχε την ανεξαρτητοποίηση της από την υπόλοιπη Ισπανία. Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Ισπανίας ουσιαστικά ακύρωσε όλη τη διαδικασία κατά ομοφωνία, αφού, όπως ανακοίνωσε «παραβίαζε πολλές συνταγματικές αρχές, την υπεροχή του Συντάγματος, την εθνική κυριαρχία και την άρρηκτη ενότητα του Ισπανικού έθνους».⁷

1.2.5 Η περίπτωση των ΗΠΑ

Το σύστημα του συγκεντρωτικού ελέγχου, που αναφέρθηκε παραπάνω, κατάγεται από το ισχύον σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Νομολογιακό θεμέλιο του ισχύοντος συστήματος αποτέλεσε η υπόθεση Marbury εναντίον Madison, όταν ο Ανώτατος Δικαστής των Ηνωμένων Πολιτειών θεώρησε ένα νόμο αντίθετο προς το Σύνταγμα και ως εκ τούτου μη εφαρμόσιμο. Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων καθιερώθηκε, με αφορμή τη συγκεκριμένη υπόθεση ως διάχυτος και παρεμπόδιων και διενεργείται στο πλαίσιο επίλυση της συγκεκριμένης διαφοράς της οποίας αποτελεί προδικαστικό ζήτημα. Τα δικαστήρια έχουν δηλαδή τη σχετική αυτή εξουσία για νόμους που παραβιάζουν το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών. (Δημητρόπουλος, 2011 Μάρτιος) Εν κατακλείδι το σύστημα ελέγχου συνταγματικότητας, όπως ισχύει στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ομοιάζει πολύ με την ελληνική περίπτωση.

⁷ enikonomia.gr. (2017, Νοέμβρης 8). *Το ισπανικό Συνταγματικό Δικαστήριο ακύρωσε την διακήρυξη ανεξαρτησίας της Καταλονίας.* από: <http://www.enikonomia.gr/international/171324,to-isaniko-syntagmatiko-dikastirio-akyrose-tin-diakiryxi-anexart.html>[Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2019]

1.2.6 Άλλα κράτη με Συνταγματικό Δικαστήριο

Πέρα από τα παραπάνω, υπάρχουν και άλλα κράτη που έχουν Συνταγματικό Δικαστήριο είτε σε Ευρωπαϊκό επίπεδο είτε και στον υπόλοιπο κόσμο. Μερικά παραδείγματα ευρωπαϊκών χωρών είναι τα παρακάτω: το Αζερμπαϊτζάν, η Αλβανία, το Βέλγιο, η Βόρεια Μακεδονία, η Βοσνία Ερζεγοβίνη, η Βουλγαρία, η Γεωργία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Κροατία, η Λετονία, η Λευκορωσία, η Λιθουανία, η Μολδαβία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Ρωσία, η Σερβία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Τσεχία, η Ουγγαρία και η Ουκρανία.

Ωστόσο, εκτός από την Ευρώπη, Συνταγματικά Δικαστήρια λειτουργούν και σε διάφορες άλλες χώρες, όπως είναι η Αίγυπτος η Γουατεμάλα, η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, η Κολομβία, η Μαδαγασκάρη, η Νότια Αφρική, η Νότια Κορέα.

1.2.7 Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ακόμα ως ένα είδος Συνταγματικού Δικαστηρίου θα μπορούσε να θεωρηθεί με την ευρεία έννοια το δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως είναι γνωστό δεν υφίσταται ευρωπαϊκό σύνταγμα, όμως στις αρμοδιότητες του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της τήρησης των ευρωπαϊκών συνθηκών από τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής ένωσης. Έχει, λοιπόν, την εξουσία να ελέγχει τη συμβατότητα του παράγωγου δικαίου της Ευρωπαϊκής ένωσης με τις συνθήκες διασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο την εφαρμογή των θεμελιωδών ελευθεριών της Ένωσης όπως είναι η ελευθερία κυκλοφορίας των αγαθών, των υπηρεσιών, των εργαζομένων και των κεφαλαίων, καθιστώντας το έτσι μια ιδιόμορφη περίπτωση Συνταγματικού Δικαστηρίου.⁸

Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι για τις χώρες αυτές που διαθέτουν συνταγματικό δικαστήριο, έχει εκφραστεί η άποψη ότι όχι μόνον είναι χρήσιμο αλλά και απαραίτητο για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων κατά κύριο λόγο. Στην Ελλάδα αντίθετα οι απόψεις δίστανται, όπως θα αναφερθεί και παρακάτω σχετικά με αυτό το ζήτημα. (Σακελλαρόπουλου, 2007)

⁸ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Δικαστήριο*. [Διαδίκτυο] από: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/el/ [Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2019]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει νομοθετική διάταξη που να προϋποθέτει την ύπαρξη ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου. Τον προβλεπόμενο ρόλο του καλύπτουν τα απλά δικαστήρια και άλλα όργανα της πολιτείας, τα οποία ασκούν έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων.

2.1 Ο έλεγχος του Προέδρου της Δημοκρατίας

Στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ανήκει ο έλεγχος της ουσιαστικής συνταγματικότητας των νόμων, μετά την ψήφισή τους όμως από τη Βουλή των Ελλήνων. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, σε περίπτωση που διαπιστώσει ότι ο νόμος που ψηφίστηκε από το Κοινοβούλιο αποκλίνει από τις συνταγματικές διατάξεις αναφορικά με τις προβλεπόμενες διαδικασίες, μπορεί να αρνηθεί να τον εκδώσει αναπέμποντάς τον, κατά μία άποψη. Σε κάθε περίπτωση, ο έλεγχος είναι αφηρημένος και προληπτικός αφού θέτει ως σκοπό την ψήφιση του νόμου που δε θα είναι αντισυνταγματικός.⁹

Στο ελληνικό δίκαιο ο έλεγχος έχει δύο μορφές. Από τη μία μπορεί να ασκηθεί κατά τη διάρκεια της ψήφισης, αλλά κάτι ανάλογο μπορεί να συμβεί και μετά την έκδοση του νόμου. Στην πρώτη περίπτωση ο έλεγχος έχει προληπτικό χαρακτήρα, ενώ στη δεύτερη έχει κατασταλτικό χαρακτήρα. Παρόλο όμως που είναι δυνατό να συμβεί και μετά την έκδοση του νόμου, στη πράξη η πρώτη περίπτωση είναι αυτή που επιδιώκεται, ώστε να αποφευχθεί η σύγχυση. (Βενιζέλος.2002)

⁹ Γεράσιμος, Θ. (2018, Νοεμβρίου 26). Η αναπομπή Νόμων από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. *oenet.gr*. από: <https://www.oenet.gr/online/%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%84%CE%B5%CF%83/item/53145-i-anapompi-nomon-apo-ton-proedro-tis-dimokratias> [Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου 2019]

Ο προληπτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων συντελείται κατά κύριο λόγο από τη νομοθετική εξουσία και αποσκοπεί στον έλεγχο της συμφωνίας του νόμου προς το Σύνταγμα κατά τη διαδικασία ψήφισής του και πριν τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, διαδικασία που σηματοδοτεί την έναρξη της ισχύος του. Με άλλα λόγια λέγεται και πολιτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Προληπτικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων μπορούν να ασκήσουν και οι δύο παράγοντες της νομοθετικής λειτουργίας, δηλαδή τόσο η Βουλή όσο και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. (Βενιζέλος, 2008)

2.2. Δικαστικός έλεγχος

Με βάση το Σύνταγμα, ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων είναι πολύ σημαντικός και ουσιαστικά φαίνεται να υποκαθιστά τις αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου που δεν υφίσταται στη χώρα. Η οριοθέτηση του δικαστικού ελέγχου προέρχεται από την αναγνώρισή του ως αρμοδιότητα των δικαστηρίων. Ο έλεγχος του δικαστή είναι άρρηκτα συνυφασμένος με κάποιες πολύ συγκεκριμένες διαδικασίες. Η οριοθέτηση του ελέγχου προέρχεται από την ανάγκη ο έλεγχος να είναι αμιγώς δικανικός, κάτι που σημαίνει ότι είναι νομικός και δικαστικός και επομένως μπορεί να εφαρμοστεί στις υποθέσεις που υπόκεινται σε αυτόν. Πιο συγκεκριμένα, ο έλεγχος της συνταγματικότητας, αποτελεί έλεγχο νομιμότητας και όχι σκοπιμότητας. Στη Ελλάδα δεν έχει ενοποιηθεί μία συνταγματική νομολογία που να έχει σχέση με τον δικαστικό έλεγχο, αφού ο έλεγχος ασκείται επί συγκεκριμένων υποθέσεων από τα τρία ανώτερα δικαστήρια, δηλαδή τον Άρειο Πάγο, το Ελεγκτικό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Επικρατείας. (Παντελής, 2016, σελ. 428-429)

Το άρθρο 87 παράγραφος 2 του Συντάγματος προβλέπει ότι «Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμιά περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος». Επιπλέον, η διάταξη του άρθρου 93 παράγραφος 4 του Συντάγματος αναφέρει ότι «Τα Δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενο του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα».

Από τις δύο παραπάνω διατάξεις γίνεται αντιληπτό ότι μεγάλο μέρος του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων ανατίθεται στα δικαστήρια, τα οποία έχουν τέσσερα βασικά στοιχεία για να πραγματοποιήσουν τον έλεγχο. Πρώτον, ο έλεγχος είναι διάχυτος, και αυτό καθιστά όλα τα δικαστήρια, ανεξαρτήτως βαθμού και κλάδου, αρμόδια για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Δεύτερον ο έλεγχος είναι παρεμπόδιων, που σημαίνει ότι το ζήτημα της αντισυνταγματικότητας δεν τίθεται ξεχωριστά σε μία δίκη, αλλά μπορεί να τεθεί στο πλαίσιο μίας οποιασδήποτε δίκης σε οποιοδήποτε δικαστήριο. Τρίτον, ο έλεγχος είναι συγκεκριμένος. Αυτό αποτελεί και δικονομικό, αλλά και μεθοδολογικό χαρακτηριστικό. Δικονομικό σημαίνει ότι το κατά περίπτωση αρμόδιο δικαστήριο, κρίνει τη συνταγματικότητα μόνο μίας συγκεκριμένης διάταξης και όχι το σύνολο του νόμου. Τέλος, ο έλεγχος είναι και διαπιστωτικός, δηλαδή, ο έλεγχος οδηγεί το Δικαστήριο στην απλή διαπίστωση της αντισυνταγματικότητας μιας διάταξης, η εφαρμογή της οποίας παραμερίζεται στη συγκεκριμένη διαφορά, χωρίς ωστόσο να καθίσταται η συγκεκριμένη διάταξη από το δικαστήριο ανίσχυρη. (Βενιζέλος, 2008, σελ.179-180)

2.3 Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο

Από τα παραπάνω χαρακτηριστικά, προκύπτει η έννομη συνέπεια του ελέγχου, η οποία παραμερίζει τις αντισυνταγματικές διατάξεις και την εφαρμογή τους σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, ενώ αυτές εξακολουθούν γενικότερα να ισχύουν. Αυτές οι δύο διατάξεις εδραιώνουν τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, με εξαίρεση το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο.

Ορισμένες αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου έχει στην Ελλάδα το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο και κατά περιόδους έχει διατυπωθεί η πρόθεση να θεσπιστεί Συνταγματικό Δικαστήριο για τον έλεγχο τα συνταγματικότητας των νόμων μέσα από την αναθεώρηση του Συντάγματος (Φωτιάδης, 2016).

Ο συντακτικός νομοθέτης δεν ικανοποιήθηκε με την επιβεβαίωση του συνταγματικού ελέγχου των νόμων το 1975 και εισηγήθηκε ένα περιορισμένο συγκεντρωτικό έλεγχο της συνταγματικότητας. Και με αυτή τη λογική ίδρυσε το 1975 το Ανώτατο Ειδικό

Δικαστήριο, στο οποίο ανέθεσε το καθήκον να άρει την αμφιβολία για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια των διατάξεων τυπικού νόμου.¹⁰

Επίσης το άρθρο 100, παράγραφος 1, ορίζει ότι στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο υπάγεται «η άρση της αμφισβήτησης για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, αν εκδόθηκαν γι' αυτές αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου».

Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο ιδρύθηκε με το άρθρο 100 του Συντάγματος το 1975 και αποτελεί ένα δικαιοδοτικό όργανο, το οποίο δεν εντάσσεται σε κανέναν από τους κλάδους του δικαστηρίου, ενώ παρουσιάζει πολλά χαρακτηριστικά τόσο στη συγκρότησή του όσο και στις αρμοδιότητές του, με το Συνταγματικό Δικαστήριο. Τα χαρακτηριστικά του όμως, έτσι όπως περιγράφονται στο Σύνταγμα δεν συναντώνται σε Σύνταγμα άλλης χώρας. Πιο αναλυτικά, το Ελληνικό Σύνταγμα δίνει στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο τις αρμοδιότητες που είχαν τόσο τα εκλογοδικεία όσο και το Δικαστήριο Συγκρούσεως Καθηκόντων. (Γιαννόπουλος, 2009)

Συγκροτείται από τους προέδρους του Συμβουλίου Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ενώ ακόμα συμμετέχουν τέσσερις Σύμβουλοι της Επικρατείας και τέσσερις Αεροπαγίτες, οι οποίοι προκύπτουν με κλήρωση ανά δύο χρόνια. Στο δικαστήριο προεδρεύει εκείνος που έχει τη πιο μακρόχρονη θητεία στο εκάστοτε βαθμό ανάμεσα στους προέδρους. Στις περιπτώσεις που είτε συνεδριάζει είτε δικάζει σχετικά με την άρση των συγκρούσεων, καθώς και σχετικά με την άρση της αμφισβήτησεως για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή με την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, συμμετέχουν και δύο τακτικοί καθηγητές νομικών μαθημάτων από τις Νομικές Σχολές της χώρας που και αυτοί με τη σειρά τους προκύπτουν από διαδικασία κλήρωσης. (Γιαννόπουλος, 2009)

Εκτός από την αρμοδιότητα του να ελέγχει την αντισυνταγματικότητα των νόμων, οι υπόλοιπες αρμοδιότητές του είναι να εκδικάζει ενστάσεις κατά του κύρους των βουλευτικών εκλογών, ενώ ταυτόχρονα να ελέγχει και το κύρος των αποτελεσμάτων ενός δημοψηφίσματος. Επίσης, έχει την αρμοδιότητα να κρίνει τα ασυμβίβαστα ή την

¹⁰ Γεράσιμος, Θ. (2018, Απρίλιος 14). Συνταγματική Αναθεώρηση και Συνταγματικό Δικαστήριο. *oenet.gr*. από: <https://www.oenet.gr/online/%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%84%CE%B5%CF%83/item/57265-sintagmatiki-anatheorisi-kai-sintagmatiko-dikastirio> [Ανακτήθηκε 20 Ιουνίου 2019]

έκπτωση βουλευτή .Ακόμα μπορεί να άρει τις συγκρούσεις μεταξύ των δικαστηρίων και τον οργάνων ή μεταξύ του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, των αστικών και των ποινικών δικαστηρίων και μεταξύ του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των λοιπών δικαστηρίων.(Παντελής, 2016, σελ.404)

Για να παραπεμφθεί μία υπόθεση στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, θα πρέπει τουλάχιστον δύο από τα ανώτατα δικαστήρια να έχουν αποφανθεί με αντίθετες αποφάσεις επί διάταξης τυπικού και μόνον νόμου και να έχει αντίθετο περιεχόμενο προς μία ή περισσότερες διατάξεις του Συντάγματος. Με τη διάταξη αυτή ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων στο ανώτατο ειδικό δικαστήριο μετατρέπεται από διάχυτος σε συγκεντρωτικό και από παρεμπίπτων σε κύριο. (Παντελής, 2016, σελ. 405)

Επίσης, γίνεται φανερό από τον τρόπο της λειτουργίας του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου ότι οι διαφορετικές αποφάσεις των ανωτάτων δικαστηρίων πρέπει να έχουν να κάνουν με την ίδια διάταξη του ίδιου τυπικού νόμου ή έστω διαφορετικές διατάξεις του ίδιου κανονιστικού περιεχόμενου. Πριν από τη Συνταγματική Αναθεώρηση που διενεργήθηκε το 2001 ήταν αρκετές, τουλάχιστον από συνταγματικής πλευράς, οι αποφάσεις των δύο τουλάχιστον ανώτατων δικαστηρίων, ακόμη και αν προερχόντουσαν από κάποια τμήματα τους. Όμως με την προσθήκη της παραγράφου 5 του άρθρου 100 του Συντάγματος πρέπει η μία τουλάχιστον απόφαση να προέρχεται από την Ολομέλεια ανώτατου δικαστηρίου και όχι από τμήμα του.

Με το ισχύον σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων υπήρξαν, τόσο θετικές όσο και αρνητικές συνέπειες. Ο διάχυτος και παρεμπίπτων έλεγχος που ισχύει σήμερα δίνει τη δυνατότητα ελέγχου της συνταγματικότητας από όλα τα δικαστήρια όλων των βαθμίδων. Έτσι διασφαλίζεται η έννοια του κράτους δικαίου, αφού η αρμοδιότητα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων δεν συγκεντρώνεται σε ένα σώμα και μόνο.¹¹

¹¹ Σακελλαροπούλου, Κ. (2007, Ιούνιος Δευτέρα 4). Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων και το άρθρο 100 παρ. 5 του Συντάγματος. Δικονομική οργάνωση ή περιορισμός του διάχυτου ελέγχου; *Νόμος + Φύση*. από: <https://nomosphysis.org.gr/10888/o-elegxos-tis-suntagmatikotitas-ton-nomon-kai-to-arthro-100-par-5-tou-suntagmatos-dikononiki-organosii-periorismos-tou-diaxutou-elegxou/> [Ανακτήθηκε 9 Σεπτεμβρίου 2019]

Ωστόσο υπάρχουν και αρκετά μειονεκτήματα που παρατίθενται παρακάτω. Αρχικά σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει αντιφατική νομολογία μεταξύ δικαστηρίων διαφορετικών δικαιοδοσιών ή ακόμη και δικαστηρίων ίδιου βαθμού. Βέβαια το παραπάνω πρόβλημα καταπολεμάται από το γεγονός ότι τελικά, η νομολογία επί αντισυνταγματικότητας διατάξεων παραπέμπεται στο ανώτατο δικαστήριο της δικαστικής δικαιοδοσίας, το οποίο μπορεί να επιλύσει τις αντιφάσεις αυτές. Επίσης, η ύπαρξη του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου μπορεί να έχει ως στόχο τον περιορισμό και την εξαφάνιση της αντιφατικής νομολογίας, όμως αυτό γίνεται έπειτα από πολλά χρόνια. Επιπλέον, υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος ένα δικαστήριο να κρίνει τη συνταγματικότητα μίας διάταξης ενός νόμου, την ίδια στιγμή που ένα άλλο δικαστήριο έχει αποφανθεί για την αντισυνταγματικότητα της ίδιας διάταξης.¹²

Ακόμα, το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο παρουσιάζει κάποια μειονεκτήματα σχετικά με τη συγκρότησή του. Όπως προαναφέρθηκε με βάση το άρθρο 100 παράγραφος 2 του Συντάγματος, συγκροτείται από δικαστές που προέρχονται από το χώρο των ανωτάτων δικαστηρίων οι οποίοι παράλληλα μπορούν να ασκούν και τα καθήκοντά τους, πέρα από αυτό. Έτσι οι δικαστές που ασχολούνται με τις υποθέσεις της συνταγματικότητας των νόμων δεν έχουν ειδική εξειδίκευση σε αυτό, ενώ δεν ασχολούνται αποκλειστικά με τέτοιες υποθέσεις, κάτι που μπορεί στην πράξη να επιφέρει αρκετά προβλήματα. Λόγω του γεγονότος ότι η σύνθεση του αλλάζει συνεχώς, αφού οι δικαστές έχουν από το νόμο θητεία δύο χρόνων, έχει ως αποτέλεσμα πολλές φορές να αλλάζει και η νομολογία του.

Η οργάνωση και η λειτουργία του δικαστηρίου στα θέματα σχετικά με τον ορισμό, την αναπλήρωση και την επικουρία των μελών του, καθώς και με τη γενικότερη διαδικασία, ορίζονται με ειδικό νόμο. Οι αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου είναι αμετάκλητες και οι διατάξεις νόμων που κηρύσσονται αντισυνταγματικές καθίστανται ανίσχυρες μετά τη δημοσίευση της εν λόγω απόφασης ή από το χρόνο που ορίζει η απόφαση.

¹² Ibid.

Με το ισχύον σύστημα έλεγχου της συνταγματικότητας των νόμων υπήρξαν, τόσο θετικές όσο και αρνητικές συνέπειες. Ο διάχυτος και παρεμπόδιων έλεγχος που ισχύει σήμερα δίνει τη δυνατότητα ελέγχου της συνταγματικότητας από όλα τα δικαστήρια όλων των βαθμίδων. Έτσι διασφαλίζεται η έννοια του κράτους δικαίου αφού η αρμοδιότητα του ελέγχου δεν συγκεντρώνεται σε ένα σώμα και μόνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Προτάσεις κομμάτων και απόψεις της επιστημονικής κοινότητας

3.1 Προτάσεις κομμάτων για την ίδρυση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου

Λόγω των πλεονεκτημάτων αλλά και των μειονεκτημάτων που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, σχετικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων που προβλέπονται στο Σύνταγμα του 1975, στις προτάσεις αναθεώρησης του Συντάγματος διατυπώθηκαν προτάσεις υπέρ της ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα. Η αναθεώρηση κρίθηκε αναγκαία από την πλευρά αυτή και στόχευε στην αναθεώρηση του υπάρχοντος συστήματος και στην καθιέρωση τουλάχιστον μερικώς του συγκεντρωτικού και κύριου ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί αναλύονται οι προτάσεις των κομμάτων της Βουλής, αναφορικά με το ζήτημα αυτό.

Το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας αρχικά, έχει καταθέσει δύο φορές μέχρι στιγμής πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος κατά το ζήτημα αυτό της ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η πρώτη φορά που κατέθεσε πρόταση ήταν το 1995, όμως η συζήτηση δεν πραγματοποιήθηκε λόγω της πρόωρης διάλυσης της Βουλής το 1996, και επομένως το ζήτημα παραπέμφθηκε για συζήτηση στην Βουλή που θα σχηματιζόταν μετά την διεξαγωγή εκλογών. Τη δεύτερη φορά η πρόταση όχι μόνο συζητήθηκε από τα μέλη του Κοινοβουλίου αλλά πέρασε και προς ψήφιση, χωρίς ωστόσο να λάβει την αναγκαία πλειοψηφία στις δύο ψηφοφορίες που πραγματοποιήθηκαν, σύμφωνα με το άρθρο 100 παράγραφοι 2 και 4. Έτσι η διάταξη δεν έφτασε προς ψήφιση στην Ζ' Αναθεωρητική Βουλή, η οποία πραγματοποίησε τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001.¹³

Παρά την πρόθεση για αλλαγή από μερίδα του δικαστικού και πολιτικού κόσμου, παραμένει ριζωμένος ένας αρνητισμός σε ό,τι αφορά την τροποποίηση του παρόντος συστήματος και στην ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η αρνητικότητα αυτή πηγάζει κυρίως από τον φόβο δημιουργίας ενός κράτους ουσιαστικά ελεγχόμενου από τους δικαστές, εφόσον αυτοί θα μπορούσαν να καταχραστούν την εξουσία που θα τους είχε ανατεθεί, ως οι μόνοι φορείς της. Ένα ακόμα μελανό σημείο στην συζήτηση αυτή, ήταν και ο φόβος κατάχρησης και από την πλευρά της εκτελεστικής εξουσίας, η οποία θα μπορούσε να παρεμβαίνει απροκάλυπτα στο Συνταγματικό Δικαστήριο, παρακαλώντας τις διαδικασίες όταν το έκρινε αναγκαίο και ελέγχοντας ουσιαστικά τις αποφάσεις που θα λαμβάνονται.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η συζήτηση για ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα, μέσω της αναθεώρησης του Συντάγματος, έχει διασπάσει πολιτικούς, αλλά και επιστημονικούς και δικαστικούς κύκλους. Όσες προτάσεις έχουν γίνει μέχρι στιγμής ωστόσο, είναι μάλλον μεμονωμένα και αποσπασματικά περιστατικά, και όχι κάποιο οργανωμένο σχέδιο που ενδεχομένως να είχε και περισσότερες πιθανότητες να οδηγήσει στην τελική αλλαγή του συστήματος. Με τον τρόπο αυτό, αφήνεται περιθώριο κυριαρχίας της αντίληψης εκείνης που υποστηρίζει ότι η αλλαγή των

¹³ Κοινοβουλευτική Ομάδα Νέας Δημοκρατίας. (2006, Μάιος 11). Αιτιολογική Έκθεση: Πρόταση Νέας Δημοκρατίας για την αναθεώρηση διατάξεων του Συντάγματος. Βουλή των Ελλήνων. από: http://etep.uth.gr/wp-content/uploads/2012/10/pro_nd_16.pdf?fbclid=IwAR1gXHKBjXhXfap1zBO0fnvF7FtBD3r8WV51oycbKOpI64sPmlGxNI6MXa0[Ανακτήθηκε 19 Αυγούστου 2019]

υφιστάμενων διαδικασιών δεν είναι αναγκαία, και πρόκειται μάλλον για «καπρίτσιο» του εκάστοτε κομματικού σχήματος.

Τον Μάιο του 2006, μετά από διαρκείς διαβουλεύσεις κατατέθηκε τόσο από το κυβερνών κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, όσο και από το ΠΑΣΟΚ που την περίοδο εκείνη ήταν το κόμμα της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης. Εντός της πρότασης, αναφερόταν η πιθανή αναθεώρηση του άρθρου 100, με την προσθήκη της δυνατότητας ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η αναθεώρηση του συγκεκριμένου άρθρου είχε προκαλέσει την έναρξη μίας μεγάλης συζήτησης στην επιστημονική και στη δικαστική κοινότητα, σχετικά με το κατά πόσο θα εναρμονιζόταν ένα τέτοιο δικαστήριο στο υπάρχον σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, στο οποίο δυνητικά θα συγκεντρωνόταν ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων.

Η πρόταση αυτή από τη Νέα Δημοκρατία, αναφερόταν ουσιαστικά στην μετατροπή του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου σε Συνταγματικό Δικαστήριο και στην αλλαγή των διατάξεων που το αφορούν, ώστε να ταιριάζει περισσότερο με τον νέο του ρόλο. Ωστόσο σύμφωνα με τη πρόταση θα άλλαζε και ο τρόπος ελέγχου της συνταγματικότητας, καθώς η παραπομπή μίας διάταξης που θα είχε κριθεί ως αντισυνταγματική από ένα δικαστήριο, δεν θα παραπεμπόταν απευθείας στο Συνταγματικό Δικαστήριο, αλλά στην Ολομέλεια του ανωτάτου δικαστηρίου της δικαιοδοσίας του παραπέμποντος. Εάν και η ολομέλεια του ανωτάτου δικαστηρίου αποφαινόταν ότι η επίμαχη διάταξη ήταν αντισυνταγματική τότε με τη σειρά της θα είχε την υποχρέωση να η τελευταία να την παραπέμψει στο Συνταγματικό Δικαστήριο για να επέλθει οριστική κρίση.¹⁴

Σχετικά με τη συγκρότηση του δικαστηρίου είχε προταθεί η αλλαγή της ρύθμισης του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, που πλέον θα καθιστούσε τη σύνθεση του Συνταγματικού Δικαστηρίου σταθερή και διαρκή. Στην πρόταση αυτή όμως, δεν είχε αναφερθεί κάτι σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα αναδεικνύονταν οι δικαστές ή το χρονικό διάστημα της θητείας τους, αφήνοντας την απόφαση να ληφθεί από τη συζήτηση στην Βουλή ή να αποφασιστεί αργότερα με τη ψήφιση σχετικού νόμου.

¹⁴Ibid.

Επίσης, δεν αποσαφηνιζόταν ούτε αν θα είχαν αποκλειστική απασχόληση στο συνταγματικό δικαστήριο ή και παράλληλα καθήκοντα.

Η μεγάλη ανάγκη που προκύπτει για την ίδρυση ενός Συνταγματικού δικαστηρίου είναι ότι πρέπει να αντιμετωπιστούν τα βασικότερα πλεονεκτήματά του ισχύοντος συστήματος. Συγκεκριμένα πρέπει να υλοποιηθεί η ασφάλεια του δικαίου, καθώς επίσης και η ταχύτερη επίλυση των συνταγματικών διαφορών που ανακύπτουν στα δικαστήρια, εφόσον η ύπαρξη ενός δικαστηρίου αποκλειστικά ενασχολούμενο με το συγκεκριμένο θέμα θα μπορεί να συμβάλει στην βελτίωση της ταχύτητας και της αποτελεσματικότητας. Με τον τρόπο αυτόν εξάλλου θα μπορέσουν να συγκεντρωθούν τα πλεονεκτήματα του υπάρχοντος συστήματος σε ένα φορέα.

3.2 Η κριτική του ΠΑΣΟΚ

Το ΠΑΣΟΚ στην πρότασή του περί του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων δεν περιέλαβε την ίδρυση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου, ενώ κατά τη διάρκεια της ψήφισης των σχετικών διατάξεων του Κοινοβουλίου, οι βουλευτές του αποχώρησαν από την αίθουσα.¹⁵ Παρά την αντίδραση αυτή, ο πρώην υπουργός του κόμματος Ευάγγελος Βενιζέλος δημοσίευσε μελέτη στην οποία πρότεινε και ο ίδιος την αναθεώρηση του άρθρου 93 παράγραφος 4 και του άρθρου 100 του Συντάγματος, υποστηρίζοντας την μετατροπή του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου σε Συνταγματικό Δικαστήριο, χωρίς πολλές αλλαγές στις αρμοδιότητες που είχε προτείνει η Νέα Δημοκρατία. Αναλυτικότερα, ως αρμοδιότητές του όρισε τον έλεγχο της συνταγματικότητας ενός νόμου που έχει ήδη περάσει από τη διαδικασία ψήφισης ή είναι αντικείμενο επεξεργασίας από κάποια αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή και εκκρεμεί η παραπομπή του στην Ολομέλεια ή στο αντίστοιχο Τμήμα της Βουλής, ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου ή των 2/5 του συνολικού αριθμού των βουλευτών.

¹⁵ Πατσίκας, Δ. (2013, Ιανουάριος 23). *Η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου με αφορμή την αναθεώρηση του 2008*, από: <https://dimitrispatsikas.wordpress.com/2013/01/23/syntagmatiko-dikasthrio/> [Ανακτήθηκε 11 Σεπτεμβρίου 2019]

Παρά την ύπαρξη ομοιοτήτων ωστόσο, η πρόταση του Ευάγγελου Βενιζέλου ήταν περισσότερο λεπτομερής σε σχέση με αυτή του αντίπαλου κόμματος, σε ό,τι αφορά τη συγκρότηση, τον τρόπο ανάδειξης, το χρόνο της θητείας αλλά και τα προσόντα των μελών του. Συγκεκριμένα πρόβλεπε την ύπαρξη ένδεκα μελών, που θα επιλέγονται από τα 2/3 του αριθμού των μελών του Κοινοβουλίου. Τα άτομα που θα υπόκειντο σε αυτή τη διαδικασία θα έπρεπε να έχουν προταθεί από μία ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή, που θα είχε συσταθεί για το σκοπό αυτό, ενώ σημαντική προϋπόθεση αποτελούσε να είναι ανώτατοι ή ανώτεροι δικαστικοί όλων των κλάδων, ή καθηγητές νομικών τμημάτων των Πανεπιστημίων. Η θητεία των μελών που θα επιλέγονταν τελικά οριζόταν στα επτά έτη, κατά την διάρκεια των οποίων θα ήταν πλήρως απαλλαγμένοι από όλα τα άλλα καθήκοντα τους. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος προβλεπόταν να ορίζονται με την ίδια διαδικασία.¹⁶

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι το ΠΑΣΟΚ δεν έχει κάποια ξεκάθαρη και σταθερή θέση σε ό,τι αφορά τη δημιουργία Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα. Παρά την αποχώρηση των βουλευτών του κόμματος από τις ψηφοφορίες που αφορούσαν το συγκεκριμένο ζήτημα, το ΠΑΣΟΚ δεν απέρριπτε πλήρως ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Χαρακτηριστική ήταν η στάση του Ευάγγελου Βενιζέλου, ο οποίος αν και ανήκε στο κόμμα του ΠΑΣΟΚ, δεν δίστασε να δημοσιεύσει μελέτη στην οποία υποστήριζε την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου, προχωρώντας ταυτόχρονα και στην άσκηση έντονης κριτικής ενάντια στο υπάρχον σύστημα. Από την άλλη πλευρά, η Νέα Δημοκρατία έχει ταχθεί ανοιχτά υπέρ της ίδρυσης ενός τέτοιου δικαστηρίου, με την πρόταση που είχε καταθέσει όμως φάνηκε να είναι πολύ πιο επιφυλακτική και μετριοπαθής σε σχέση με αυτή του στελέχους του ΠΑΣΟΚ.¹⁷

3.3 Η επιχειρηματολογία υπέρ της ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου

Το θέμα της ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα που έχει απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα, καθώς δεν απασχόλησε μόνον τα

¹⁶ Βενιζέλος, Ε. (2006, Ιανουάριος 29). Το Συνταγματικό Δικαστήριο. [evenizelos.gr](http://www.evenizelos.gr). Ανακτήθηκε 20 Αυγούστου 2019, από: <https://www.evenizelos.gr/25-programm-proposals/state/justice/617-2009-04-18-13-19-55.html>

¹⁷ Πατσίκας, Δ., ό.π.

ελληνικά κόμματα. Μέλη της επιστημονικής κοινότητας έχουν εκφράσει την άποψη τους είτε τάσσονται υπέρ είτε κατά. Σε αυτό το κεφάλαιο θα εκτεθούν τα επιχειρήματα όσων εξ αυτών τάσσονται υπέρ της ίδρυσης τέτοιου δικαστηρίου.

Σύμφωνα με μία άποψη, πρωτίστως, η βαθιά μεταβολή αλλά και η εξέλιξη του δημοκρατικού κράτους και του συνταγματισμού, από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και έπειτα, οδήγησε ολοκληρωτικά στη δικαιοποίηση του Συντάγματος, ως θεμελιώδη και άμεσα εφαρμοστέου νόμου του κράτους. Αυτό ακολουθεί την ολόπλευρη ανάπτυξη των συνταγματικών δικαιωμάτων, αλλά και τη συνταγματική εγγύηση της ολοκληρωμένης δικαστικής προστασίας του ανθρώπου, ως θεμέλιο του κοινωνικού κράτους δικαίου, που δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για τη διεύρυνση των δικαιοδοτικών ορίων του ελέγχου της συνταγματικότητας.¹⁸¹⁹

Κατά μία άλλη άποψη, στην Ελλάδα επικρατεί το καθεστώς του διάχυτου αλλά και παρεμπόδιτου ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Αυτό σημαίνει, ότι ο κάθε δικαστής από τον κατώτερο μέχρι τον ανώτερο, είναι υποχρεωμένος να μην εφαρμόζει διάταξη νόμου, η οποία αντιτίθεται στο Σύνταγμα. Μία τέτοια εξέταση είναι παρεμπόδιουσα, δηλαδή ο πολίτης δε δύναται να αντιτίθεται ενώπιον των δικαστηρίων ευθέως έναντι αντισυνταγματικού νόμου, αλλά ο έλεγχος της συνταγματικότητας πραγματοποιείται μόνο στο πλαίσιο μιας διαφοράς που συμβαδίζει και με άλλα θέματα όπως η αποζημίωση, η ακύρωση της πράξης και η υπεράσπιση. Πιο συγκεκριμένα, με το ισχύον σύστημα, ο πολίτης δεν έχει το δικαίωμα μίας συνταγματικής προσφυγής, ώστε να βάλει άμεσα κατά του νόμου που ενδέχεται να τον αδικεί. Μία τέτοια ευκαιρία όμως παρέχεται κατά το πρότυπο του Συνταγματικού Δικαστηρίου, όπως έχει αναπτυχθεί στις έννομες τάξεις των άλλων χωρών. Τέλος, η κατάργηση του υφιστάμενου συστήματος και η ίδρυση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου θα συμβάλει στην ενίσχυση του κράτους δικαίου και στην προστασία των ατομικών ελευθεριών.²⁰

¹⁸ Αφορά τις απόψεις του ομότιμου καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου, ΕΚΠΑ, Γιώργου Κασιμάτη.

¹⁹ Ρούκκος, Χ. (2015, Δεκέμβριος 12). Θα μπορούσε ένα Συνταγματικό δικαστήριο να οδηγήσει σε καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης και έλεγχο της κοινοβουλευτικής εξουσίας; *FRAPRESS.GR*. από: <<https://frapress.gr/2015/12/sintagmatiko-dikastirio-stin-ellada-iper-kata/>> [Ανακτήθηκε 14 Μαΐου 2019]

²⁰ Σωτηρόπουλος, Β. (2016, Ιούνιος 29). Γιατί χρειαζόμαστε Συνταγματικό Δικαστήριο. *E-Lawyer*, από: http://elawyer.blogspot.com/2006/06/blog-post_11516088211182650.html [Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου 2019]

Μία τρίτη άποψη επισημαίνει ότι θα πρέπει να συντελεστούν μεγάλες αλλαγές ως προς τον έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων, προκειμένου να υπάρξει Συνταγματικό Δικαστήριο. Στο διεθνές περιβάλλον, επισημαίνει η άποψη αυτή υπάρχουν τα συνταγματικά δικαστήρια με σκοπό την έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, αλλά παράλληλα δίνεται η δυνατότητα και στα υπόλοιπα δικαστήρια να πραγματοποιήσουν αυτό τον έλεγχο. Όμως στην περίπτωση των ΗΠΑ και της Ελλάδας, το ισχύον σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, που είναι διάχυτος και παρεμπίπτων, βασίζεται στα ανώτατα δικαστήρια. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα ο τρόπος με τον οποίο γίνεται ο έλεγχος, να είναι κύριος και συγκεντρωτικός.

Ένα Συνταγματικό Δικαστήριο, κατά την άποψη αυτή, θα πρέπει να είναι οριοθετημένο και λειτουργικό. Σε περίπτωση που υπάρξει αντισυνταγματική διάταξη μέσα σε τυπικό νόμο, θα πρέπει να παραπέμπεται αμέσως στη δικαιοσύνη, ώστε να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα. Όταν το θέμα εκδικαστεί από το Ανώτατο δικαστήριο και οι συνθήκες το επιβάλλουν, θα πρέπει να αναλαμβάνει το Συνταγματικό Δικαστήριο. Και τέλος, θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων τόσο στο συνταγματικό δικαστήριο, όσο και στα δικαστήρια όλων των δικαιοδοσιών. (Βενιζέλος, 2016) Τα παραπάνω βέβαια μπορούν πάντοτε να εφαρμοστούν μόνο με τον απόλυτο σεβασμό προς το Σύνταγμα. Ο σεβασμός πρέπει να υπάρχει και προς τη βουλή, η οποία έχει τη δική της λειτουργία. Για αυτό το λόγο, η εσωτερική τυπική συνταγματικότητα του νόμου θα πρέπει να συνεχίζει να πραγματοποιείται από τη Βουλή και από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Αλλά αυτό επί της ουσίας θα αποτελεί το τελευταίο στάδιο που γίνεται ο πολιτικός έλεγχος της συνταγματικότητας.²¹

3.4 Η επιχειρηματολογία κατά της ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου

²¹ Βενιζέλος, Ε. (2006, Ιανουάριος 29). Το Συνταγματικό Δικαστήριο. [evenizelos.gr](https://www.evenizelos.gr/25-programm-proposals/state/justice/617-2009-04-18-13-19-55.html). από: <https://www.evenizelos.gr/25-programm-proposals/state/justice/617-2009-04-18-13-19-55.html> [Ανακτήθηκε 20 Αυγούστου 2019]

Κατά μία άποψη, η ίδρυση ενός τέτοιου ανώτατου ειδικού οργάνου που θα έχει όλες τις αρμοδιότητες για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων είτε ηθελημένα είτε όχι, είναι αντίθετη προς το Σύνταγμα. Επιπλέον, επηρεάζεται η προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, καθώς δεν θα έχουν άμεση πρόσβαση στον «παρεμπύπτοντα και διάχυτο έλεγχο». (Μανιτάκης, 2008)

Σύμφωνα με την άποψη αυτή, δεν πρόκειται για μία ανώδυνη θεσμική αλλαγή, καθώς δεν θίγει μόνο το δικαστικό σύστημα και τη δικαστική προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, αλλά ασκεί επιρροή και στην ισορροπία του πολιτικού συστήματος, ενώ αναδιαρθρώνει τις σχέσεις των μεταξύ των εξουσιών και πιο συγκεκριμένα τις σχέσεις μεταξύ πολιτικής και δικαστικής εξουσίας και συνολικά μέσα από αυτές τη σχέση δημοκρατίας και κράτους δικαίου, έτσι όπως έχουν διαμορφωθεί με την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους.²² Υποστηρίζει η άποψη αυτή ότι η ίδρυση ενός τέτοιου θεσμού έρχεται σε αντίθεση με τον παραδοσιακό τρόπο οργάνωσης του ελληνικού συστήματος και ενδεχομένως θα προκαλέσει νομικά και θεσμικά προβλήματα από την εφαρμογή του. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο έλεγχος της συνταγματικότητας είναι σύμφωνα με την ίδια άποψη συνδεδεμένος με την ευρύτερη έννοια της δικαιοσύνης και ότι «ανήκει στον σκληρό πυρήνα του κράτους δικαίου και δεν είναι δυνατόν να αναθεωρηθεί διότι σαν αυτό συμβεί θα πληγεί μια θεμελιώδης αρχή του πολιτεύματος, δηλαδή θα ανατραπεί μια κατασταλτική δικαιοκρατική εγγύηση των δικαιωμάτων των πολιτών».

Επιπρόσθετα, η συμμετοχή της εσωτερικής συνταγματικής και της υπερεθνικής έννομης τάξης, η οποία επιτάσσει τη διαλεκτική συνεργασία, αλλά και την αντιπαράθεση της εθνικής συνταγματικής και υπερεθνικής δικαιοδοσίας, ώστε να μην υπάρχει αδιέξοδο για τις διαφορές οριοθέτησης των δύο έννομων τάξεων από τα ευρωπαϊκά δικαστήρια, καθώς και τα υπόλοιπα διεθνή ή υπερεθνικά όργανα. Τέλος, δίνει έμφαση στη μη ικανοποιητική και άναρχη συνταγματική νομολογία, που είναι περιορισμένου δικαιοδοτικού χαρακτήρα.²³ Ο διάχυτος έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων δεν πέτυχε με βάση τις σύγχρονες επιταγές της

²² Μανιτάκης, Α. (χ.χ) Η μεταφύτευση στην Ελλάδα του θεσμού του. Από http://law-constitution.web.auth.gr/manitakis/files/2008_timit.tomos.kasimati_metafuteusi_sunt_dikast.pdf [Ανακτήθηκε 21 Αυγούστου 2019]

²³ Τσακυράκης, Σ.(2014, Ιούλιος 27). Αναθεώρηση τώρα. *Η Καθημερινή*, από: https://www.kathimerini.gr/777806/opinion/epikairothta/politikh/ana8ewrhsh-twra?fbclid=IwAR0ZaQWDMDeO_PvWvIjfo4ZM42LhvNK38P43S2kE7cLfTmyyC9hfGvp_5c [Ανακτήθηκε 2 Σεπτεμβρίου 2019]

πλήρους δικαστικής προστασίας, να διαπλάσει αμετάβλητες ερμηνευτικές αρχές του δικαίου και να ικανοποιήσει την αρχή της ασφάλειας του δικαίου.

Κατά μία άλλη άποψη, που αναφέρεται στην αναθεωρητική πρόταση του 1992 σχετικά με την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου «Παρ' όλα τα μειονεκτήματα και τις αδυναμίες του συστήματος που ισχύει, παρ' όλη την ατολμία, ενίοτε, ή τις αστόχαστες επεμβάσεις, θεωρώ, όχι απλώς παράλογη, αλλά και επιτηδευμένα περιττή και επικίνδυνη την τυχόν ανατροπή του με τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου Συνταγματικού δικαστηρίου με ταυτόχρονη κατάργηση της δυνατότητας άσκησης δικαστικού ελέγχου από κάθε δικαστή. Ενόψει μάλιστα και της ύπαρξης αφ' ενός του ΑΕΔ που εξαλείφει το ενδεχόμενο να παραμένουν σε ισχύ αντιφατικές αποφάσεις μεταξύ των ανωτέρων δικαστηρίων της χώρας και αφ' ετέρου της κοινώς επικρατούσης παραδοχής ότι η νομολογία των ανωτάτων δικαστηρίων δεσμεύει και κατευθύνει τα κατώτερα δικαστήρια...δεν θα είναι μόνο βέβηλη η τυχόν εκρίζωσή της, θα είναι ανατρεπτική, ανιστόρητη και προϊόν δουλικής αποτίμησης ξένων προτύπων, πρόσφατης μάλιστα εμπνεύσεως. Και έχει την οσμήν εφιαλτικού για την τακτοποίηση ορισμένων φιλόδοξων και πολυπραγμόνων». (Ρώτης, 1998, σελ. 61-77)

Πιο ακραία μπορεί να χαρακτηριστεί μία άποψη που υποστηρίζει ότι η χρήση Συνταγματικών Δικαστηρίων από διάφορα ευρωπαϊκά κράτη πραγματοποιείται διότι δεν είχαν ουδέποτε αντιληφθεί τα οφέλη του διάχυτου ελέγχου, όπως συμβαίνει στην ελληνική περίπτωση, ή διότι με τον θεσμό αυτόν επιχείρησαν να καλύψουν κάποιο κενό του δικού τους συστήματος. Επιπλέον, θεωρεί ότι η δυνατότητα ακύρωσης νόμων από το Συνταγματικό Δικαστήριο, ουσιαστικά καταργεί τη διάκριση των εξουσιών και «φαλκιδεύει το χαρακτήρα του πολιτεύματος και αποτελεί ακριβώς ένα βήμα εις βάρος της λαϊκής κυριαρχίας».²⁴

Η λύση όμως αυτή, της εκλογής των μελών του Συνταγματικού Δικαστηρίου από τα μέλη του Κοινοβουλίου, δημιουργεί άλλα προβλήματα. Με τον τρόπο αυτό θα υπάρξει αντίφαση, εφόσον θα αναμένεται οι δικαστές να ακυρώσουν ως αντισυνταγματικό κάποιον νόμο, ο οποίος θα έχει ψηφιστεί από τους ίδιους τους βουλευτές που τους εξέλεξε το εκλογικό σώμα σε αυτή τη θέση.

²⁴ Γραμματίδης, Χ. (2012, Νόεμβριος 15).Ο θεσμός του Συνταγματικού Δικαστηρίου. www.lawpractice.gr, από: <http://www.lawpractice.gr/images/Sintagmatiko%20Dikastirio.pdf> [Ανακτήθηκε 3 Σεπτεμβρίου 2019]

Μία επιπλέον άποψη τοποθετείται χρησιμοποιεί ως επιχείρημα κατά της ίδρυσης του εν λόγω δικαστηρίου την αυταρχική πολιτική του γερμανικού αντίστοιχου δικαστηρίου κατά την ψυχροπολεμική περίοδο. Πράγματι, κατά την περίοδο αυτή το εν λόγω Συνταγματικό Δικαστήριο είχε θέσει εκτός νόμου το Κομμουνιστικό Κόμμα της Γερμανίας, εξαιτίας της θέσης περί «δικτατορίας του προλεταριάτου» που ενστερνιζόταν. Το παράδειγμα αυτό, ουσιαστικά δείχνει ότι στην πιο ακραία του μορφή το Συνταγματικό Δικαστήριο μπορεί να συμμετέχει στην ενίσχυση της επιρροής της πολιτικής εξουσίας, αντί να την ελέγχει, όπως είναι ο συνταγματικός του ρόλος. (Μπελαντής, σελ. 18)

Μία ακόμη άποψη επισημαίνει την αδυναμία του συγκεκριμένου συστήματος, καθώς σε περίπτωση που το Συνταγματικό Δικαστήριο καταλήξει σε εσφαλμένη απόφαση, αυτή δεν μπορεί να διορθωθεί, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει σήμερα που κάποιος νόμος μπορεί να κριθεί αντισυνταγματικός, ακόμα και μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, και άρα μετά την έναρξη της ισχύος του. Τάσσεται λοιπόν υπέρ της συνέχισης της ύπαρξης ενός διάχυτου ελέγχου, ο οποίος κρίνεται περισσότερο ασφαλής και ευέλικτος.²⁵

Από μία ακόμη άποψη τονίζεται ότι η παράλληλη λειτουργία ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου και του διάχυτου ελέγχου, ουσιαστικά θα έχει ως αποτέλεσμα την κατάργηση του δεύτερου, σε ό,τι αφορά την συνταγματικότητα των νόμων, εφόσον θα λειτουργεί ένας θεσμός με αποκλειστική λειτουργία τη συγκέντρωση των εξουσιών που υπάρχουν διάσπαρτες στον διάχυτο έλεγχο. Στην ίδια λογική επισημαίνει, ότι στις χώρες που ο θεσμός αυτός χρησιμοποιείται, θεωρείται πολιτικό όργανο, και ουσιαστικά εξυπηρετεί τα προστάγματα της πολιτικής εξουσίας.²⁶ (Παπαδόπουλος, 2007)

²⁵ Οι απόψεις είναι του Δημητρίου Κυριτσάκη, Αντιπροέδρου του Αρείου Πάγου, Αργυρός, Α. (2013). Αναγκαία η Συνταγματική Αναθεώρηση. *academia*. σελ5, από: <https://www.academia.edu/9919876/%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%A9%CE%9D%CE%97%CE%A3%CE%A0.%CE%91%CE%A1%CE%93%CE%A5%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%97%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%93%CE%9A%CE%91%CE%99%CE%91%CE%97%CE%A3%CE%A5%CE%9D%CE%A4%CE%91%CE%93%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%A9%CE%9D%CE%97%CE%A3%CE%91%CE%A1%CE%93%CE%A5%CE%A1%CE%9F%CE%A3>[Ανακτήθηκε 28 Αυγούστου 2019

²⁶ Παπαδόπουλος, Α. (2007, Φεβρουάριος 13). Ομιλία στην Επιστημονική Ημερίδα «Συνταγματικό Δικαστήριο» της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων. Συνταγματικό Δικαστήριο: Μία άστοχη και επικίνδυνη πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος. Από:

Τέλος, άλλη άποψη υποστηρίζει ότι ένα Συνταγματικό Δικαστήριο στην Ελλάδα είναι περιττό, εφόσον η συγκέντρωση του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων σε ένα και μόνο θεσμό, θα αναιρούσε την ισχύουσα σύμπτωση του ελέγχου της συνταγματικότητας και της συμβατότητας που στην παρούσα φάση εντοπίζονται από τον απλό δικαστή.²⁷

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Το Συνταγματικό Δικαστήριο και το ελληνικό σύστημα δικαιοσύνης

4.1 Δεδομένα

Υποστηρίζεται ότι η πρώτη μεγάλη δυσκολία που θα πρέπει να ξεπεραστεί για να δημιουργηθεί Συνταγματικό Δικαστήριο στην Ελλάδα είναι η αναγκαιότητα αλλαγής της δικαιοδοσίας και του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, προκειμένου να μετατραπεί από διάχυτος σε συγκεντρωτικό, ειδικό και αποκλειστικό, αφού πλέον θα διενεργείται μόνο από το συγκεκριμένο σώμα και όχι από όλα τα δικαστήρια όλων των βαθμίδων όπως ισχύει μέχρι σήμερα. (Μανιτάκης, 2008, σελ5-6)

Πιο αναλυτικά, η δικαιοδοσία του Συνταγματικού Δικαστηρίου, εάν και εφόσον ιδρυθεί, θα έρθει σε σύγκρουση με την παρεμπόπτουσα, αναφορικά με την έκταση και την οριοθέτησή της. Σημαντικά ερωτήματα τίθενται όπως εάν με την ίδρυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου θα υπάρχουν δύο όμοιες δικαιοδοσίες, εάν η νέα δικαιοδοσία θα απορροφήσει την παλιά, εάν θα συγκρούονται ή θα συγχέονται οι δικαιοδοσίες και εάν θα εμφανιστεί ένα μικτό σύστημα συνταγματικής Δικαιοσύνης,

http://www.apapadopoulos.gr/main/rec/sp_gr/sp101/sp101.html [Ανακτήθηκε 20 Αυγούστου 2019]

²⁷ Γιαννακόπουλου, Κ. (2013). Η πρόταση ίδρυσης συνταγματικού δικαστηρίου υπό το πρίσμα της εξέλιξης των σχέσεων μεταξύ εθνικού και ενωσιακού δικαίου. Όμιλος Αριστόβουλου Μάνεση, από: <https://www.constitutionalism.gr/%CE%B7-%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%AF%CE%B4%CF%81%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1/> [Ανακτήθηκε 3 Σεπτεμβρίου 2019]

το οποίο θα καταλήγει σε ένα συμβιβασμό μεταξύ των δύο δικαιοδοσιών. (Μανιτάκης, 2008, σελ. 8-9)

Σύμφωνα με τις προτάσεις που έχουν κατατεθεί στη Βουλή κατά καιρούς, το Συνταγματικό Δικαστήριο θα πρέπει να συγκροτείται και να λειτουργεί ως δικαιοδοτικό όργανο της τακτικής δικαιοσύνης, χωρίς όμως να θεωρείται δικαστήριο και οι αρμοδιότητές του θα είναι αποκλειστικά όλες οι συνταγματικές διαφορές, δηλαδή αυτές που επιλύει τώρα το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο. Η στελέχωση Συνταγματικού Δικαστηρίου δεν υπάρχει πρόβλεψη να γίνεται από δικαστές της τακτικής δικαιοσύνης, όπως γίνεται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, κατά το ισχύον σύστημα, αλλά θα αποτελείται από πρόσωπα εγνωσμένου κύρους και ανεξαρτησίας, τα οποία θα επιλέγονται από την πολιτική εξουσία. Δεν θα είναι δηλαδή, ένα ακόμα ανώτατο δικαστήριο, ούτε θα ανήκει στην κατηγορία των δικαστηρίων της κοινής δικαιοσύνης, αλλά θα είναι ένα δικαιοδοτικό όργανο που θα έχει συγκεκριμένες και αποκλειστικές δικαιοδοσίες, οι οποίες θα ορίζονται από συνταγματική διάταξη. (Μανιτάκης, 2008)

Έτσι δεν θα θεωρείται δικαστήριο, όπως το ορίζει το άρθρο 87 ή το άρθρο 93 παράγραφος 4 του Συντάγματος και, επίσης, δεν θα μπορεί να ανήκει στην κατηγορία των δικαστηρίων και της δικαστικής εξουσίας, κατά το άρθρο 26 του Συντάγματος, λόγω του ότι τα μέλη του θα προκύπτουν από το Κοινοβούλιο και δεν θα είναι δικαστές τακτικής Δικαιοσύνης. (Μανιτάκης, 2008)

Με βάση τα παραπάνω, θα μπορεί να λειτουργεί ως όργανο δικαιοσύνης, και μόνο της συνταγματικής, και τα μέλη του θα είναι εξοπλισμένα με ανεξαρτησία και αμεροληψία, χωρίς όμως να είναι δικαστήριο, σύμφωνα με την οργανική σημασία του όρου και σε αντίθεση με τα άρθρα 26, 87 και 93 παράγραφος 4 του ισχύοντος Συντάγματος. Όπως έχει αναφερθεί, με την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου, ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων θα γίνει από διάχυτος, συγκεντρωτικός. Ωστόσο, η ίδρυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου δεν θα έχει τον περιορισμό να ασχολείται αποκλειστικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας, όπως έγινε με το Σύνταγμα του 1975 για το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο. Ουσιαστικά θα δημιουργηθεί ένα νέο δικαστήριο και μία νέα αυτοτελής δικαιοδοσία, η

συνταγματική, η οποία θα είναι ανεξάρτητη από την κοινή δικαιοδοσία και τους δικονομικούς καταναγκασμούς της. (Μανιτάκης, 2008)

Το Συνταγματικό Δικαστήριο θα επιφορτιστεί με την αρμοδιότητα να ασκεί τον κύριο και τον αφηρημένο έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, αφού αντικείμενο του θα είναι αυτό ακριβώς. Θα γίνεται, λοιπόν, ανεξάρτητος έλεγχος που θα εκκινεί από τα περιστατικά κάποιας συγκεκριμένης υπόθεσης, ενώ οι αποφάσεις του θα δημιουργούν κατά πάσα πιθανότητα ένα δεδικασμένο. Δηλαδή, οι αποφάσεις του θα έχουν μία γενική δεσμευτική ισχύ, η οποία θα ισχύει για όλες τις υποθέσεις που υπάρχουν στο συγκεκριμένο κρινόμενο νόμο. (Μανιτάκης, 2008)

Το Συνταγματικό Δικαστήριο θα μπορούσε να αναλάβει και την αρμοδιότητα να εκδικάζει ορισμένες συνταγματικές προσφυγές, όπως συμβαίνει με το γερμανικό ή το ισπανικό Συνταγματικό Δικαστήριο. Όμως, μία τέτοια αρμοδιότητα δεν είναι αναγκαία, τουλάχιστον προς το παρόν, αφού οι περισσότερες συνταγματικές διαφορές εκδικάζονται ικανοποιητικά υπό διάφορες μορφές, τόσο από τα διοικητικά, όσο και από τα πολιτικά δικαστήρια. Επιπλέον, εάν το συνταγματικό δικαστήριο αναλάμβανε να εκδικάσει τέτοιες προσφυγές θα επιβαρυνόταν υπέρ του δέοντος και θα υπήρχε ανάγκη εκ των πραγμάτων, να αυξηθούν και τα μέλη του, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν καλύτερα στον αυξημένο φόρτο εργασίας. Επιπρόσθετα, με γνώμονα την γρηγορότερη διεκπεραίωση των υποθέσεων που θα του ανατίθεντο, θα ήταν χρήσιμος ο χωρισμός του σε δύο τμήματα. Το κάθε ένα από αυτά θα είχε διαφορετική δικαιοδοσία, εφόσον βέβαια ο αριθμός των δικαστών θα μπορούσε να επιτρέψει κάτι τέτοιο. (Μαθθίας, 2015, σελ.171-186)

Επιπλέον, το Δικαστήριο αυτό θα επιλαμβανόταν μίας υπόθεσης μόνο μετά από αίτηση. Εάν υπήρχε πρόβλεψη μίας αυτεπάγγελτης εκκίνησης της διαδικασίας, αυτό θα προσέδιδε στο δικαστήριο ιδιαίτερη δύναμη, η οποία θα δικαιολογούσε τους φόβους που έχουν ήδη αναφερθεί, εφόσον με τον τρόπο αυτό θα είχε δημιουργηθεί μία υπερεξουσία. (Θεοδόσης, 1993, σελ. 41-53)

Σε κάθε περίπτωση το Συνταγματικό Δικαστήριο θα πρέπει εάν και εφόσον ιδρυθεί να θεσμοθετηθεί ως ένα από τα ανώτατα όργανα του Κράτους και να ενταχθεί στο τμήμα του Συντάγματος που αναφέρεται στην δικαστική εξουσία. Ως ανώτατο

όργανο του Κράτους, θα πρέπει επίσης, να διαθέτει δικό του ξεχωριστό προϋπολογισμό και ιεραρχικά να είναι ανώτερο από όλα τα άλλα όργανα της κατηγορίας του. (Θεοδόσης, 1993, σελ.41-53)

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι το Συνταγματικό Δικαστήριο, εάν και εφόσον ιδρυθεί, θα αποτελεί τον ουσιαστικό ερμηνευτή του Συντάγματος. Έτσι, μέσω του Συνταγματικού Δικαστηρίου, επιδιώκεται να υιοθετηθεί μία νέα αυτοτελής διαδικασία, που ως κύριο αντικείμενό της θα έχει τον έλεγχο των περιπτώσεων δικαιοδοσίας του συνταγματικού ελέγχου της δικαιοσύνης. Ουσιαστικά όμως, θα είναι ένα όργανο ανεξάρτητο και ανώτερο από αυτές. Έτσι, τα δικαστήρια θα πρέπει αρχικά να παραπέμπουν το ζήτημα της αντισυνταγματικότητας στις ολομέλειες των δικαστηρίων της δικαιοδοσίας τους και έπειτα αυτές, εάν καταλήξουν ότι όντως εγείρεται ζήτημα αντισυνταγματικότητας, να το παραπέμπουν σε αυτό. Το Συνταγματικό Δικαστήριο θα έχει επομένως ως κύριο τομέα της δικαιοδοσία του, να δικάζει ορισμένες συνταγματικές διαφορές, όπως για παράδειγμα τις εκλογές, και μέσω των αποφάσεών του να κρίνει σε τελικό βαθμό την αντισυνταγματικότητα της διάταξης ενός νόμου. (Θεοδόσης, 1993, σελ. 41-53)

Άρα με την ίδρυση ενός συνταγματικού δικαστηρίου, η δικαιοδοσία του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων θα καταλήξει να συγκεντρωθεί σε ένα μόνο δικαστήριο. Η αλλαγή που θα επιφέρει στο υπάρχον σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας θα είναι ριζική, αφού από δικαστικό θα γίνει απλά δικαιοδοτικό και από συγκεκριμένο θα μετατραπεί σε αφηρημένο, ενώ ταυτόχρονα δεν θα γίνει κύριο, καθώς δεν προβλέπεται άμεση ή ατομική προσφυγή σε αυτό. Με τις παραπάνω αλλαγές, θα θιγούν πολλά από τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του ισχύοντος συστήματος, δηλαδή ο δικαστικός, συγκεκριμένος, δηλωτικός και παρεμπόδιων χαρακτήρας του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων.

4.2 Συνέπειες

Η δημιουργία ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου δεν θίγει άμεσα το συνταγματικό πολίτευμα, αλλοιώνει όμως μία καθιερωμένη μορφή κράτους δικαίου που συνδέεται με τη δικαστική προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, καθώς και με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, αφού πρόκειται να

θίζει τη δικαστική λειτουργία. Επίσης, θα πρέπει να διευκρινισθεί εάν με την ίδρυση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου θα επέλθει και η αλλαγή της έκτασης της πραγματικής του δικαιοδοσίας, εάν δηλαδή θα περιορίζεται στον έλεγχο της συνταγματικότητας των τυπικών νόμων, όπως γίνεται σήμερα με τον έλεγχο που ασκεί το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο ή θα αφορά και τους ουσιαστικούς νόμους και τους νόμους γενικά. Συνεπώς, θα πρέπει να διευκρινισθεί εάν η δικαιοδοσία του θα επεκτείνεται σε κάθε κανονιστική πράξη, διάταγμα και υπουργική απόφαση. (Μενουδάκος, 2008)

Υπάρχει περαιτέρω το ενδεχόμενο να προκύψει μία σύγκρουση και σύγχυση αρμοδιοτήτων με τον ακυρωτικό έλεγχο νομιμότητας που ασκεί το Συμβούλιο της Επικρατείας, ως ανώτατο ακυρωτικό διοικητικό δικαστήριο της χώρας. Είναι γνωστό άλλωστε ότι στην ελληνική έννομη τάξη ισχύει από τον προηγούμενο αιώνα το δυαδικό σύστημα Δικαιοσύνης και έτσι η δικαιοσύνη χωρίζεται σε πολιτική και διοικητική. Η πολιτική επιλαμβάνεται τις πολιτικές διαφορές, ενώ η δεύτερη τις διοικητικές.

Επομένως, εάν δεν αλλάξει το δικαστικό σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, η ίδρυση ενός συνταγματικού δικαστηρίου θα έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη δύο μορφών της ίδιας συνταγματικής δικαιοσύνης, η κοινή συνταγματική δικαιοσύνη, που θα εκπροσωπείται από όλα τα δικαστήρια της χώρας και η ειδική συνταγματική δικαιοσύνη, που θα συντελείται μόνο από το Συνταγματικό Δικαστήριο και θα έχει τις αρμοδιότητες του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο βέβαια πιθανό να προκαλέσει σύγχυση ανάμεσα στα δύο όργανα. Πρέπει, επομένως, η διαδικασία αυτή να καθοριστεί με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σαφήνεια, ώστε να αποφευχθεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Εάν, λοιπόν, μετατραπεί το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο σε συνταγματικό δικαστήριο, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα, όταν τα κοινά δικαστήρια σε κάποια υπόθεση που δικάζουν, εντοπίσουν κάποιο ζήτημα συνταγματικότητας, να την παραπέμπουν στο Συνταγματικό Δικαστήριο για περαιτέρω διεύρυνση του ζητήματος. Με αυτόν τον τρόπο, αφαιρείται από το κοινό δικαστή, η αρμοδιότητα να κρίνει τη συνταγματικότητα ενός νόμου, όπως συμβαίνει σήμερα. Έτσι, τίγεται άμεσα η δικαστική του κρίση και εξουσία, αφού πλέον σε θέματα συνταγματικότητας δεν θα μπορεί να αποφανθεί ο ίδιος. (Μανιτάκης, 2008)

Ωστόσο, η ίδρυση ενός Συνταγματικού δικαστηρίου, με τις όποιες αλλαγές θα επιφέρει, έχει τόσο πλεονεκτήματα όσο και μειονεκτήματα. Πιο αναλυτικά, ο συγκεντρωτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, από ένα συνταγματικό δικαστήριο, πιθανότατα θα αναβαθμίσει το χαρακτήρα και την κανονιστική δύναμη του Συντάγματος, σε κάθε κλάδο του δικαίου. Επίσης, θα αναβαθμίσει την ποιότητα των δικαστικών αποφάσεων σε θέματα ελέγχου της συνταγματικότητας.

Ωστόσο, για να συμβεί αυτό, βασική προϋπόθεση είναι τα μέλη του να προέρχονται είτε από το χώρο των ανώτατων δικαστηρίων είτε από το νομικό πανεπιστημιακό χώρο και να είναι εξειδικευμένα στην επιστήμη του συνταγματικού δικαίου, καθώς και στη διεθνή προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Επίσης, τα μέλη του θα πρέπει να είναι αποκλειστικής απασχόλησης στο Συνταγματικό Δικαστήριο, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, έτσι ώστε να αποφεύγονται οι μεταβολές στην νομολογία του. Ακόμα, το Δικαστήριο αυτό θα συνδράμει στο να αναπτυχθούν σταθερές αρχές στην ερμηνεία και την εφαρμογή του Συντάγματος, κυρίως σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα να μην ασκείται ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων ανεξέλεγκτα, όπως συμβαίνει κυρίως από τα δικαστήρια του χώρου της τακτικής δικαιοσύνης. (Μενουδάκος, 2008)

Επιπροσθέτως, θα εξυπηρετηθεί η οικονομία της δίκης, μόνο με την προϋπόθεση ότι ο συγκεκριμένος έλεγχος θα παραπέμπεται απευθείας από το δικαστήριο της κύριας δίκης, στο Συνταγματικό Δικαστήριο, όταν το πρώτο αποφανθεί για κάποιον νόμο ή διάταξη νόμου, ότι αντιτίθεται προς το Σύνταγμα. Επίσης, θα υπάρχει και ο αφηρημένος κατασταλτικός έλεγχος που θα συντελείται μετά από πρόταση ενός ορισμένου αριθμού βουλευτών και μόνο μετά από κάποιο χρόνο από τη δημοσίευση του νόμου. Η ύπαρξη ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου θα βελτιώσει και την ασφάλεια δικαίου, μόνο βέβαια εφόσον οι αποφάσεις του εκδίδονται σε σύντομο χρόνο και έτσι, κανένα δικαστήριο και καμία διοικητική αρχή δεν θα μπορεί να επανέλθει με διαφορετική άποψη.

Ωστόσο πρέπει να τονιστούν και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν με μία τυχόν ίδρυση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου, αναφορικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητές του. Πιο αναλυτικά, το Συνταγματικό Δικαστήριο θα πρέπει να δώσει βάση στην

ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης ,στην ασφάλεια του δικαίου, καθώς και την ποιότητα των αποφάσεων σε θέματα συνταγματικότητας. Όμως για να διασφαλιστούν τα παραπάνω, θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητη η λειτουργία των δικαστών που θα το συγκροτούν. Για να συμβεί αυτό, οι δικαστές θα πρέπει να επιλέγονται από μία μεγάλη κοινοβουλευτική πλειοψηφία που θα είναι τα δύο τρίτα του συνολικού αριθμού των βουλευτών και αφού έχει προηγηθεί μία διαδικασία ακρόασης από συγκεκριμένη κοινοβουλευτική επιτροπή και όχι από όργανα τα οποία θα προέρχονται από ένα κόμμα είτε συλλογικά όπως η κυβέρνηση είτε η πλειοψηφία της Βουλής ή από συγκεκριμένα πρόσωπα, όπως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας η ο Πρόεδρος Βουλής. (Μενουδάκος, 2008)

Όσον αφορά τη συγκρότηση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, θα πρέπει να τεθούν κάποιες σταθερές ,οι οποίες θα συμβάλουν στην ομαλότερη λειτουργία του. Πιο συγκεκριμένα θα πρέπει να αποσαφηνιστεί ο αριθμός των συνταγματικών δικαστών, ο χρόνος θητείας τους και ο τρόπος εκλογής τους. Επίσης, οι συνταγματικοί δικαστές θα πρέπει να είναι εξειδικευμένοι στο συνταγματικό δίκαιο και να διαθέτουν την νομική μόρφωση, ενώ θα μπορεί να οριοθετηθεί από το νόμο ένα όριο ηλικίας, το οποίο σε περίπτωση που συμπληρωθεί θα σημαίνει την αναγκαστική αποχώρηση του δικαστή από το Δικαστήριο, ακόμα και αν η θητεία του δεν έχει συμπληρωθεί. Ακόμα, θα πρέπει να μην ασκούν κάποιο άλλο αξίωμα ή έργο και ουσιαστικά μοναδικό τους έργο θα ήταν το Συνταγματικό Δικαστήριο.

Η εκλογή των συνταγματικών δικαστών θα πρέπει να αποφασίζεται από τα μέλη του Κοινοβουλίου, τους εκλεγμένους δηλαδή αντιπροσώπους του λαού. Έτσι, το Συνταγματικό Δικαστήριο θα έχει την έμμεση Δημοκρατική νομιμοποίηση που χρειάζεται, ενώ θα συγκροτείται από προσωπικότητες μεγάλης αποδοχής, εφόσον για την εκλογή των μελών του, θα πρέπει να έχουν συναινέσει τα εκπροσωπούμενα στη βουλή κόμματα. Ωστόσο, για την τελευταία πρόβλεψη, έχουν εκφραστεί ανησυχίες, σχετικά με το κατά πόσο θα μπορεί να υπάρξει συναίνεση από τα κόμματα της Βουλής, τα οποία γενικά φαίνεται να έχουν αντικρουόμενες απόψεις. Χαρακτηριστικό όμως, γνώρισμα της δημοκρατίας, είναι ότι στα πλαίσια του μικρότερου θυσιάζεται για κάτι μεγαλύτερο, ειδικά όταν έχει να κάνει με έναν σημαντικό μηχανισμό λήψης αποφάσεων.

Το Συνταγματικό Δικαστήριο θα λειτουργεί κατά πρώτον προληπτικά. Δηλαδή, μετά την ψήφιση του νόμου από το Κοινοβούλιο, αλλά πριν τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, οπότε και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο Πρωθυπουργός και ένας καθορισμένος αριθμός βουλευτών, θα μπορούν να εκφράζουν τις επιφυλάξεις τους σχετικά με τη συνταγματικότητα του εκάστοτε νόμου ή εάν έχουν ήδη αμφιβολίες σχετικά με αυτή, να απευθύνονται στο Συνταγματικό Δικαστήριο, προκειμένου αυτό να αναλαμβάνει την εξέταση της υπόθεσης, εντός συγκεκριμένων χρονικών περιορισμών. Αν το Συνταγματικό Δικαστήριο αποφανθεί για την μερική ή πλήρη αντισυνταγματικότητα του νόμου ή κάποιας διάταξής του, τότε δεν θα προχωράει η δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός και αν Βουλή αποφασίσει να διαμορφώσει τον εν λόγω νόμο έτσι ώστε, να συμφωνεί με την κρίση του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση θα ακολουθεί η δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και ο νόμος θα τίθεται σε ισχύ.

Κατά δεύτερο το Συνταγματικό Δικαστήριο θα λειτουργεί κατασταλτικά. Υπάρχει το ενδεχόμενο κάποιο νομοθετικό κείμενο, παρόλο που κάποιες διατάξεις του είναι αντίθετες προς τα άρθρα του Συντάγματος, να μην ανακοπεί με τον έλεγχο του Συνταγματικού Δικαστηρίου, είτε διότι δεν έγινε ορατή η αντισυνταγματικότητα του είτε διότι το Συνταγματικό Δικαστήριο επισκοπώντας το κείμενο, δεν την αντιλήφθηκε. Στη συνέχεια όμως, κατά τη διαδικασία της εφαρμογής από το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο, δηλαδή από κάποιο πολιτικό ή ποινικό δικαστήριο οποιουδήποτε βαθμού, αποκαλύπτεται αυτό το ελάττωμα του νόμου. Τότε, εφόσον πειστεί για την αντισυνταγματικότητα του, πρέπει με αιτιολογημένη απόφαση το δικαστήριο αυτό να αναστείλει την πρόοδο της δίκης και να παραπέμψει με απόφασή του το νόμο ή τη διάταξή του στο Συνταγματικό Δικαστήριο, το οποίο με τη σειρά του θα πρέπει να αποφανθεί μέσα σε κάποια ορισμένη προθεσμία. Έτσι ο κατασταλτικός έλεγχος θα συντελείται μόνο μετά από παραπεμπτική απόφαση δικαστηρίου. (Μενουδάκος, 2008)

Τόσο στον προληπτικό όσο και στον κατασταλτικό έλεγχο το Συνταγματικό Δικαστήριο θα ελέγχει το ζήτημα της συνταγματικότητας, κυρίως και όχι παρεμπιπτόντως. Θα πρέπει, επίσης, να αποφαινεται εντός συγκεκριμένης προθεσμίας. Η απόφασή του θα πρέπει να στηρίζεται σε καθαρά κριτήρια της

συνταγματικότητας και αν ακυρώνει κάποιον ισχύοντα νόμο ή κάποια διάταξη αυτού, θα δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Επίσης, θα πρέπει να μεταβιβαστούν στο Συνταγματικό Δικαστήριο όλες οι αρμοδιότητες του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, όπως αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω. Έτσι, το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο θα καταργηθεί. Επίσης, θα μπορούσε το Συνταγματικό Δικαστήριο να αναλάβει και τις αρμοδιότητες κάποιων ανεξάρτητων αρχών, όπως είναι το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης και η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το Συνταγματικό Δικαστήριο είναι αυτό ακριβώς το σώμα, το οποίο είναι επιφορτισμένο με την αρμοδιότητα να ελέγχει τη συνταγματικότητα των νόμων. Για αυτόν ακριβώς το λόγο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το Σύνταγμα. Δεν πρόκειται σε καμία περίπτωση για μία νέα έννοια που εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια και οδήγησε στην έναρξη των συζητήσεων στην Ελλάδα. Πράγματι υπάρχουν Συνταγματικά Δικαστήρια σε διάφορες χώρες του κόσμου. Στην Ελλάδα είναι γνωστό ότι τη περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας ιδρύθηκε, αλλά καταργήθηκε σχεδόν αμέσως, με τον νόμο 803/1970.

Οι αρμοδιότητες που έχουν τα αυτά δικαστήρια διαφέρουν από τις αρμοδιότητες που έχουν τα απλά δικαστήρια ή το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο στην Ελλάδα. Στη περίπτωση που τεθεί ζήτημα ελέγχου της συνταγματικότητας διάταξης νόμου και δεν υπάρχει αρμόδιο δικαστήριο, ελέγχεται σε δύο φάσεις. Αρχικά, αυτό γίνεται μέσω πολιτικών ελέγχων των διατάξεων, ενώ υπάρχει και ο δικαστικός έλεγχος. Όμως, εάν ιδρυθεί αυτό το Δικαστήριο, δεν χρειάζονται αυτά τα δύο στάδια, καθώς είναι κατά

αποκλειστικότητα της δικής του μόνο δικαιοδοσίας ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Με αυτό τον τρόπο διαφυλάσσεται ο χωρισμός των εξουσιών ανάμεσα στη νομοθετική και την δικαστική εξουσία. Δεν είναι λίγες φορές που στην Ελλάδα που αυτές οι δύο λειτουργίες συγχέονται.

Οι συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2006, στην Ολομέλεια της Βουλής από τα δύο μεγάλα κόμματα, τη ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ και το ΠΑΣΟΚ, για την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου, βρίσκεται ακόμη στο προσκήνιο. Τα κόμματα ως προς αυτό είχαν ουσιαστικές διαφορές. Η Νέα Δημοκρατία, πρότεινε την αναθεώρηση του άρθρου 100 που αφορά το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, ώστε να γίνει η μετατροπή του σε Συνταγματικό Δικαστήριο. Αλλά, το ΠΑΣΟΚ από τη δική του πλευρά, δεν έδωσε ουσιώδεις απαντήσεις ως προς αυτή τη κατεύθυνση, πάρα το γεγονός ότι ο Ευάγγελος Βενιζέλος, είχε ταχθεί υπέρ της ίδρυσης του με συγκεκριμένους όμως περιορισμούς. Πάντως, εξαιτίας της μη συμφωνίας μεταξύ των δύο αυτών κομμάτων, στην αναθεώρηση του 2008, δεν έγινε καμία αλλαγή στο άρθρο 100 του Συντάγματος.

Στην επιστημονική κοινότητα κατατίθενται οι απόψεις που τάσσονται υπέρ της ίδρυσης ενός τέτοιου οργάνου στην Ελλάδα, αλλά και οι απόψεις που προβάλλουν κάποιους ενδοιασμούς ως προς αυτήν. Όσοι είναι θετικά προσκείμενοι στην ίδρυσή του υποστηρίζουν ότι το υπάρχον σύστημα του διάχυτου ελέγχου απέτυχε και με την ύπαρξη ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου θα επιταχυνθεί η έκδοση αποφάσεων αναφορικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν εκείνοι που πρόσκεινται αρνητικά στην ίδρυση αυτού του Δικαστηρίου, καθώς θεωρούν ότι το υπάρχον σύστημα ενισχύει τη Δημοκρατία και επιπλέον ότι η δημιουργία ενός τέτοιου οργάνου θα καταλήξει στη συγκέντρωση υπερβολικά μεγάλης εξουσίας που δεν θα ελέγχεται από κανέναν.

Με βάση όσα έχουν ειπωθεί στην εργασία αυτή, γίνεται αντιληπτό ότι ένας τέτοιος θεσμός θα πρέπει να υιοθετηθεί από το ελληνικό σύστημα. Αυτό θα βοηθήσει να αντιμετωπιστούν οι χρόνιες παθογένειες της ελληνικής Δικαιοσύνης, καθώς δεν είναι λίγες οι φορές που στις αρμοδιότητές της «εμπλέκονται» αλλά μέσα εξουσίας. Επιπλέον, ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων θα είναι πιο ευέλικτος και αποτελεσματικός, αφού θα γίνεται από αρμόδια πρόσωπα που δεν θα υπόκεινται σε πολιτικά ή κομματικά συμφέροντα. Με αυτό τον τρόπο, ο θεσμός της Δικαιοσύνης θα

ανακτήσει το κύρος του που εξαιτίας διάφορων παραγόντων φαίνεται σε ένα βαθμό να έχει τρωθεί.

Ωστόσο, για να μπορέσει να προκύψει ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου, θα πρέπει να αλλάξει γενικότερα το δικαστικό σύστημα της χώρας και ο έλεγχος που ασκείται από τα δικαστήρια αναφορικά με τη συνταγματικότητα των νόμων να καταστεί από διάχυτος και παρεμπόδιος σε συγκεντρωτικό. Βέβαια εάν συντελεστεί μία τέτοια αλλαγή, θα αφαιρεθεί μία σπουδαία αρμοδιότητα που έχουν αυτή τη στιγμή όλοι οι δικαστές στα δικαστήρια όλων των δικαιοδοσιών, να ελέγχουν τη συνταγματικότητα σε κάθε υπόθεση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΡΘΡΑ

Κουτνατζής, Σ. (2015, Νοέμβριος 3). Η ανάγκη για Συνταγματικό Δικαστήριο.

Εφημερίδα Καθημερινή.

Ματθιάς, Σ. (2015). Συνταγματική δικαιοσύνη στην Ελλάδα. *Επιστήμη και Κοινωνία*

(Τεύχος 11, σελ. 171). Ανακτήθηκε από: <http://dx.doi.org/10.12681/sas.921>

Μανιτάκης, Α. (2008). Το Συνταγματικό δικαστήριο: ο πολιτικός κηδεμόνας της

δικαστικής εξουσίας. *Περιοδικό ενόπιον του ΔΣΘ*. Τεύχος 35, σελ. 9-15.

Μπελαντής, Δ. (n.d.). Για το Συνταγματικό δικαστήριο. *Ουτοπία Επιθεώρηση*

Θεωρίας και πολιτισμός (70), σελ. 18.

ΒΙΒΛΙΑ/ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΙ ΤΟΜΟΙ

Βαζιντάρης, Π., Ανδρουτσόπουλος, Γ., Ανθόπουλος, Χ., Αντωνίου, Θ., Αργυρός,

Α., Αυδίκος, Γ., Μπαλιάς, Γ. (2015). *Τιμητικός Τόμος για τα 50 χρόνια των*

Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων. Αθήνα: Σάκκουλας.

Βαρβιτσιώτη, Ι. (2014). *Συνταγματικοί στοχασμοί*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Βενίζελος, Ε. (2002). *Το αναθεωρητικό κεκτημένο*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Βενίζελος, Ε. (2008). *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου* (Αναθεώρημένη έκδοση εκδ.). Αθήνα: Σάκκουλας.

Γεραρή, Χ. (2008). *Αναβάθμιση ή μετεξέλιξη του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου στο:*

- Το συνταγματικό δικαστήριο σε ένα σύστημα παρεμπόδισης ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων.* (Α. Φωτιάδου, Επιμ.). Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
- Γεωργακόπουλου, Φ. (2015). *Σκέψεις για τα συστήματα ελέγχου της αντισυνταγματικότητας των νόμων στο: Τιμητικός τόμος για τα 50 χρόνια των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων.* Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
- Γιαννακόπουλος, Κ. (2013). Η πρόταση ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου. Στο Χ. Α. Παπαχρήστος, *Η πρόκληση της Αναθεώρησης* (σελ. 110). Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
- Γιαννακόπουλος, Κ. (2013). *Η πρόταση ίδρυσης συνταγματικού δικαστηρίου υπό το πρίσμα της εξέλιξης των σχέσεων μεταξύ εθνικού και ενωσιακού δικαίου στο: Η πρόκληση αναθεώρησης του Συντάγματος.* Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
- Γιαννόπουλος, Κ. (2009). *Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο.* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Δημητρόπουλος, Α. (2011). *Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου.* (Τόμ. Α). Αθήνα: Σάκκουλας.
- Θεοδόσης, Γ. (1993). Συνταγματικό Δικαστήριο στην Ελλάδα. Στο (τιμητικός τόμος) Κασσιμάτης, Γ. *Η Δικαιοσύνη και το σύνταγμα* (σελ. 41). Αθήνα: Σάκκουλας.
- Καϊδατζής, Α. (2015). Η συμβολή των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων στην εξέλιξη του δικαστικού ελέγχου των νόμων στην Ελλάδα. Στο *Ένωση Διοικητικών Δικαστών, Τιμητικός Τόμος για τα 50 χρόνια των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων, 2015 / ΜΕΡΟΣ Α: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.* Αθήνα: Σάκκουλας.
- Μανιτάκης, Α. (2008). *Η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου.* Αθήνα: Σάκκουλας.
- Μενουδάκος, Κ. (2008). *Το Συνταγματικό δικαστήριο σε ένα σύστημα παρεμπόδισης ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στο: Το συνταγματικό δικαστήριο σε ένα σύστημα παρεμπόδισης ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων.* (Α. Φωτιάδη, Επιμ.) Αθήνα: Σάκκουλας.
- Παντελής, Α. (2016). *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου.* Αθήνα: Λιβάνη.
- Παπαδημητρίου, Κ. (2009). *Σύνταγμα και Δημόσια Διοίκηση. Αντιστοιχία ρυθμίσεων και αναγκών.* Αθήνα: Σάκκουλας.
- Παυλόπουλου, Π. (2010). *Η αναθεώρηση του Συντάγματος υπό το πρίσμα της κοινοβουλευτικής εμπειρίας.* Αθήνα : Λιβάνη.

Πικραμένος, Μ. (2012). Το Συμβούλιο της Επικρατείας μετά τον νόμο 3900/2010. Στο Χ. Χρυσανθάκης (Επιμ.), *ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ράντου, Α. (2012). *Η αναθεωρητική πρόταση δημιουργίας Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα στο: Το Συνταγματικό Δικαστήριο σε ένα σύστημα παρεμπόδισης ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων*. (Α. Φωτιάδου, Επιμ.) Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Φωτιάδης, Ξ. Κ. (2016). *Η ανθεκτικότητα του Συντάγματος. Συνταγματική αλλαγή, δικαιώματα και κυριαρχία σε συνθήκες κρίσης*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Χρυσόγονος, Κ. (2006). Στο Ε. Β. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, *Το πρόβλημα της Συνταγματικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα* (σ. 68). Αθήνα: Σάκκουλας.

Χρυσόγονος, Κ. (2008). *Η νέα συνταγματική αναθεώρηση και το ζήτημα της συνταγματικής δικαιοσύνης στο: Το Συνταγματικό Δικαστήριο σε ένα σύστημα παρεμπόδισης ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων*. (Α. Φωτιάδου, Επιμ.) Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Le Conseil constitutionnel. (n.d.). Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2019,

από: https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-conseil-constitutionnel?fbclid=IwAR0DGFaqBHO5Lkt29UvWxEIMfCNCf_MKgV-qg86zbon1QMd8Z2jvUNF9fmk

Tribunal Constitucional de España. (n.d.). Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2019, από:

<https://translate.google.com/translate?hl=el&sl=es&u=https://www.tribunalconstitucional.es/&prev=search>

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

enikonomia.gr. (2017, Νοέμβριος 8). *Το ισπανικό Συνταγματικό Δικαστήριο ακύρωσε την διακήρυξη ανεξαρτησίας της Καταλονία*. Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2019, από: <http://www.enikonomia.gr/international/171324,to-ispantiko-syntagmatiko-dikastirio-akyrose-tin-diakiryxi-anexart.html>

Ανδρουλάκης, Β. (2016, Ιούνιος 4). Χρειαζόμαστε πραγματικά ένα Συνταγματικό

- Δικαστήριο; Μία πάντα επίκαιρη συζήτηση. *Ομιλος Αριστόβουλου Μάνεση*. Ανακτήθηκε 9 Οκτωβρίου 2019, από: <https://www.constitutionalism.gr/androulakis-syntagmatiko-dikastirio/>
- Αργυρός, Α. (2013). Αναγκαία η Συνταγματική Αναθεώρηση. *academia*. σελ. 5. Ανακτήθηκε 28 Αυγούστου 2019, από: https://www.academia.edu/9919876/%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%A9%CE%9D%CE%97%CE%A3_%CE%A0.%CE%91%CE%A1%CE%93%CE%A5%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%97_%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%93%CE%9A%CE%91%CE%99%CE%91_%CE%97%CE%A3%CE%A5%CE%9D%CE%A4%CE%91%CE%93%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97_%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%97%CE%A3%CE%97_%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%A9%CE%9D%CE%97%CE%A3_%CE%91%CE%A1%CE%93%CE%A5%CE%A1%CE%9F%CE%A3
- Βενιζέλος, Ε. (2016, Ιανουάριος 29). Το Συνταγματικό Δικαστήριο. *evenizelos.gr*. Ανακτήθηκε 20 Αυγούστου 2019, από: <https://www.evenizelos.gr/25-programm-proposals/state/justice/617-2009-04-18-13-19-55.html>
- Γεράσιμος, Θ. (2018, Απρίλιος 14). Συνταγματική Αναθεώρηση και Συνταγματικό Δικαστήριο. *oenet.gr*. Ανακτήθηκε 20 Ιουνίου 2019, από: <https://www.oenet.gr/online/%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%84%CE%B5%CF%83/item/57265-sintagmatiki-anatheorisi-kai-sintagmatiko-dikastirio>
- Γεράσιμος, Θ. (2018, Νοέμβριος 26). Η αναπομπή Νόμων από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. *oenet.gr*. Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου 2019, από: <https://www.oenet.gr/online/%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%84%CE%B5%CF%83/item/53145-i-anapompi-nomon-apo-ton-proedro-tis-dimokratias>
- Γιαννακόπουλος, Κ. (2013). Η πρόταση ίδρυσης συνταγματικού δικαστηρίου υπό το πρίσμα της εξέλιξης των σχέσεων μεταξύ εθνικού και ενωσιακού δικαίου. *Ομιλος Αριστόβουλου Μάνεση*. Ανακτήθηκε 3 Σεπτεμβρίου 2019, από: <https://www.constitutionalism.gr/%CE%B7-%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%97-%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%93%CE%9A%CE%91%CE%99%CE%91-%CE%97%CE%A3%CE%A5%CE%9D%CE%A4%CE%91%CE%93%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%97%CE%A3%CE%97-%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%A9%CE%9D%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%A1%CE%93%CE%A5%CE%A1%CE%9F%CE%A3>

[%CE%AF%CE%B4%CF%81%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1/](#)

Γραμματίδης, Χ. (2012, Νόεμβριος 15). Ο θεσμός του Συνταγματικού Δικαστήριου.

www.lawpractice.gr. Ανακτήθηκε 3 Σεπτεμβρίου 2019, από: <http://www.lawpractice.gr/images/Sintagmatiko%20Dikastirio.pdf>.

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Δικαστήριο*. [Διαδίκτυο]. Ανακτήθηκε 20 Μαΐου

2019, από: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/el/

Κασιμάτης, Γ. (2010, Νοέμβριος 28). Η μετάβαση στη Δημοκρατία και το Σύνταγμα του 1975. *Ομιλος Αριστόβουλου Μάνεση*. Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου 2019, από: <https://www.constitutionalism.gr/1811-i-metabasi-sti-dimokratia-kai-to-syntagma-toy-1975/>

Κοινοβουλευτική Ομάδα Νέας Δημοκρατίας. (2006, Μάιος 11). Αιτιολογική Έκθεση: Πρόταση Νέας Δημοκρατίας για την αναθεώρηση διατάξεων του Συντάγματος. Βουλή των Ελλήνων. Ανακτήθηκε 19 Αυγούστου 2019.

από: http://etep.uth.gr/wp-content/uploads/2012/10/pro_nd_16.pdf?fbclid=IwAR1gXHKBjXhXfap1zBO0fnvF7FtBD3r8WV51oycbKOpi64spmIGxNI6MXa0.

Μανιτάκης, Α. (χ.χ) Η μεταφύτευση στην Ελλάδα του θεσμού του. Ανακτήθηκε 21

Αυγούστου 2019, από: http://law-constitution.web.auth.gr/manitakis/files/2008_timit.tomos.kasimati_metafuteusi_sunt_dikast.pdf.

Σακελλαροπούλου, Κ. (2007, Ιούνιος, Δευτέρα 4). Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων και το άρθρο 100 παρ. 5 του Συντάγματος. Δικονομική οργάνωση ή περιορισμός του διάχυτου ελέγχου; *Νόμος + Φύση*. Ανακτήθηκε 9 Σεπτεμβρίου 2019, από: <https://nomosphysis.org.gr/10888/o-elegxos-tis-suntagmatikotitas-ton-nomon-kai-to-arthro-100-par-5-tou-suntagmatos-dikonomiki-organosii-periorismos-tou-diaxutou-elegxou/>

Παπαδόπουλος, Α. (2007, Φεβρουάριος 13). Ομιλία στην Επιστημονική Ημερίδα

«Συνταγματικό Δικαστήριο» της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων. Συνταγματικό Δικαστήριο: Μία άστοχη και επικίνδυνη πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος. Ανακτήθηκε 20 Αυγούστου 2019, από: http://www.apapadopoulos.gr/main/rec/sp_gr/sp101/sp101.html

- Πατσίκας, Δ. (2013, Ιανουάριος 23). Η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου με
αφορμή την αναθεώρηση του 2008. Ανακτήθηκε 11 Σεπτεμβρίου 2019, από:
<https://dimitrispatsikas.wordpress.com/2013/01/23/syntagmatiko-dikasthrio/>
- Ρούκκος, Χ. (2015, Δεκέμβριος 12). Θα μπορούσε ένα Συνταγματικό δικαστήριο να
οδηγήσει σε καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης και έλεγχο της
κοινοβουλευτικής εξουσίας; *FRAPRESS.GR*. Ανακτήθηκε 14 Μαΐου 2019,
από: <https://frapress.gr/2015/12/sintagmatiko-dikastirio-stin-ellada-iper-kata/>
- Σωτηρόπουλος, Β. (2016, Ιούνιος 29). Γιατί χρειαζόμαστε Συνταγματικό Δικαστήριο
E-Lawyer. Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου 2019 από:
http://elawyer.blogspot.com/2006/06/blog-post_115160882111182650.html
- Τσακυράκης, Σ. (2014, Ιούλιος 27). Αναθεώρηση τώρα. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε
2 Σεπτεμβρίου 2019, από:
https://www.kathimerini.gr/777806/opinion/epikairothta/politikh/ana8ewrhsh-twra?fbclid=IwAR0ZaQWDMDkeO_PvWvljfO4ZM42LhvNK38P43S2kE7cLfTmyyC9hfGvp_5c.